

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת א

דף ה'

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

17

עזר ללימוד הר"ן

גמ' (א) חוספתא דתמורה
פ"ג (ב) [בחוספתא איתא
לחטאתי ועי' בחוספתא
דמילין מא: ד"ה והא]
ר"ן (ג) בס"א איתא דלג
כרבא והיינו דלג כשניא
דרבא דלעיל

הגהות הב"ח
(ב) רש"י ד"ה והא מפני
 וכו' ולא מניס אמרת הווא
 משמע לצדקה או להפקד
 הס"ד:
(ג) ד"ה דבריו קיימין
 והוא:
(ג) ד"ה אלף (לימא) רבא
 וכו' כדמחקן לעיל אלא
 כ"י יהודה:

גמ' אם היה מחזיר
דבריו קיימין. ע"י חולין
מא ע"כ מד"ה והא לא:

מהר"ב רנשבורג
א' רש"י ד"ה דבריו
קיימין הוא דאמר
חטאתי וכו' הואיל
דאמר עלי דבריו
קיימין. ג"כ ע' שו"ת
הרמ"ע מפאנו סי' כ"ו
נשאל על זה שהוא נגד
המשה דמגלה פ"א
ובשקלים וחולין ע"כ דלן
טעם עדר ונדב:

[illegible]

דמוכה דלחברו מותר אבל אמר ה
לא אמר כלום. שאין אדם מתגנב
ד"א אומר מתגנב אדם אשם תלם
דלאו נידר ונידב הוא לשם אשם
אלמא בעיא ידים מוכיח

ב הרי את מותרת לכל אדם
אינו מגרש ומוכחא מילתא
למימר הכי צעין ידיס
לא משמע כלום דצעין ידיס

דאין אדם מגרש א
בעלמא מי שמעת לה
הרי זה [על] אסור
מעמא דאמר עלי אסור
עלי לא תיובתא דאב
דאמר עלי הוא דאס
ולא אמר עלי הרי
דצוקה קאמר והא
קתני אלא אימא מעמ
חבירו מותר אבל
אסורין דלמא דאב
מיתבי¹⁶ הרי זו חטא
שהוא חייב חטאת וא
זו חטאתי הרי זו א
דבריו קיימין תיובתא
מנ' ר' יהודה היא ותה
דאמרי אפילו רבי
לימא רבא דאמר כר
אנא דאמרי אפילו
קאמרי רבנן דלא
אלא גבי גט דאין א
חבירו אבל בעלמא

י' יהודה. דכיון דאבוי לא
י' דרצא לא מתרץ טעמא
י' דיחידאה היא: לא לשלם
אמר רבנן כו' דודאי רבנן
ת לא הוויין ידים כרנא:
י'

אפילו לרצון הלך מינה
 להו אית לן למקט לחומר
 פסקא לן למחא מאי דלא
 מיימר לנטעמייחא אזיל ולא
 ייין דים הלך ציי ודין ו
 לן מייחא ווי ומשנעין
 לן לחמר הי"ו עלי וחי מס
 קרן קחני לקרן הרי הוא
 יין דים: אלא אימא טעמא ד
 חא הרי הוא הקדש קלמר:
 דאבי. דהא ודאי דן טעמי
 דן ממחי לחמרין לעיל לח

ומש"ה אמרי' מה נזירות בהפלאה דהיינו ידות נזירות בהפלאה ולא מן הפלא' גופה וכי תיסק אלדעמין דעדיפי ידות נזירות מ' אחריתי קאמרי' דשייבא בידות והיינו שיהא

אשת חבירו אבל
מיתו חבירו הוא עלי
פני שהוא ד לקרבן
אסור אבל לא אמר
אמר ד אבי טעמא
אבל אמר חבירו הוא
א דהפקר חבירו הוא
א שהוא ד לקרבן
דאמר עלי הוא אסור
חבירו הוא שניה
הוא הקדש אסור
חבירו וזו אשם אע"פ
לא אמר כלום חבירו
מי אשם היה מחויב
אמר ד אבי הא
אבי הוא דאמר אנה
היה חבירו אלא
יהודה אמר ד רבא
רבנן עד כאן לא
ענין דים מוכחות
משגרש את אשת
ענין דים מוכחות
בעי

וידברנוהו מנגד לה ורצנו לה חיינו להי' ול
הללו כל חמם מנהל על חברהם בדבריהם
ולתלמידיהם ויהי ויהם מפרשין עטמא
מ"ד דבין דפליגי רבנן עליו דר' יהודה
בצא מנח' דידיו ורביס הלה מרביס
שלין מוכיחא על רבין ידיו ה' אמרין
בצא ודן צאל לה צברא הגרש מנח' אמי
אפשר להסתר עטמיה ד"ו נדון מנח' אמי
רבנן ודן משום דפריה לה דים שליין
שאלן אלן ארס מנגד ארס חצירו אלמא מ
מנח' : מרובי ה' ה' וי' וי' . כלומר דכלא על
ה' ה' ארס קארמ' . כלומר דכלא על
דבריה ורמז ה' על אסור . ומקשה
ר' ה' ה' ש' קן על התלמידים לומר
ר' ה' וי' אבל אמר ה' ה' שניהם אסורין
בית מיהא ה' דאין . אע"פ שזאמ
למחר שפי' כר' יהודה נהדנן מני מנח' ד

שמגדשה בלא גט ותדרייהו תגנהי וצ"ע בתוס' ממילתיה דידים
כיה אבי

ז"א א מ"י פ"ד מהל'
עשה הקרנות הל' ח סמג
עשין ספן:

תוספות
ערִי הָיָה עָלַי תִּרִי זֶה עָלַי
וסִי כִכְר מוֹנֵחַ לִפְנֵי
מר הָרִי אֵלַי אֲסוּר מִפְּנֵי הַהֲרָא
לקִרְבָּן וְאִם לֹא אֲסוּר הָיָה
קִרְבָּן שֶׁחַי תַּחֲנוּנָה אֲדָם
אוֹמֵר הֵן עֲשֵׂמָה דֶאֱמֵר
יוֹ עָלַי אֲסוּר אֲבָל אֵי לֹא אֲמַר
עלִי לֹא וְקִשְׁתָּ לֵאבֹי:
מוֹמַר לֹא כִלּוּמָה לֵכֵן אֵי לֹא
ומִי עָלַי לֹא הוּא בִּכְלָל דִּרְי
הוּא חֶפְקָר קֶאֱמֵר:
ומִנִּי שְׂחָדִי יֵי לִקְרִיבָן
נתַּנִּי דְּמִשְׁמַע וְעִלִּי הוּא יֵי
ועִלִּיא אֲסוּר אֲבָל אֵי לֹא אֲמַר
יוֹ יֵי מִיָּתָה יוֹ וְקִשְׁתָּ לֵאבֹי
דאֲמַר רַב:

אלא אימא טעמא דאמר
קלי ויהא דאמר ותבירו
מתר. דאי אמר הרי הוא אסור
כ"ע ולא דווקא שניהם
מסורין כל אחד לדידיה
לחודיה דהרי הוא עיקר הקדש
באמר.

הוא מפני שהוא יד לקרבן.
לומר אינו אלא יד בעלמא
אינו עיקר הקדש ואינו אסור
אלא לזה ולא לבי"ע:

ישיבת מנחת יצחק

היה זה חולין כבודת לפני אמו
והיא חתה לא אבר כלום
ושום דאין חטאת באה נדבה
לכך כי אבר חטאת ולא אבר
נסתייל לא אבר ולא כלום
משמע ששנודת חטאת הלכך
חולין היה ואף על גב דאמרין
קמן כלל לפני אמו ואיהו זה
אמר אבד כי לומר דהתם
ושום ידוע דאי אפשר לכך
ויחיתו קרבן ותנחין לומר
אבר אכל הוא חטאת סבור
שיכול להחסיס חטאת נדבה
לא אסור באמור הבמה
חטאת אלא נדבה הלכך לא
אמר כלום:

קרי זו המטאתי. אם מחזיק מטאת דבריו קיימין ופריך גרישא דקאמר לא אמר כלום ידים שאין מוכיחות לא הויין דים דאי הויין ידים כי אמר ה"ו לחטאת היה לנו לאסור באוכל אמר חזאנא.

לא מוני ר' יהודה היא. דאמר
לא הויין ידים:
ימא רבא דאמר כרבי
יהודה. כי היכי דאבוי כרבנן
זני רבא כרבי יהודה ולא
כרבנן:

אמר לך רבא ח"נ אנא
אמרי אפי' לרבנן. כדאמר
ע"ל ופליגי רבא ואב"י אליבא
דרבנן :

עד כאן לא קאמרי רבנן
מתם אלא משום דאין אדם
גורש אשת חבריו. כאן
ושמע דמוכחות הוי ממינאי
בגיטין משמע דהוה להובית

ר כיון דלא אמר לשם חטאתי
א ולא חזר בו רבא:

הוא

ה'ר"נ מרנא הוועניטא דהווער"א, וועלכענ' לייענט וועל דאס 'זו"ר לא באמערן ברען דלאס הוועניטא ידום מורכחות אלס ורנ' ונ' איינע מדינע, דערנאך

קושיות פשוטות

דף ה.

ר"ן (ד"ה אלא חכי איתמר), דלך משמע לך כלומר נכסי אסורין לך

קושיא:

קשה, דמשמע דרק הנכסים אסורים למודר, והרי לכאור' גם גוף המדיר נאסר על המודר ואסור ליהנות ממנו.

תירוץ:

השלמי נדרים (לר"ן שם) והנצי"ב (מרומי שדה לר"ן שם) תירצו, שלענין שנאסר חבירו עליו משמעות נדרו הוא רק מנכסי חבירו, ולא מחבירו עצמו, וממילא גם לענין שהוא נאסר על חבירו הוא גם בכה"ג, שרק מנכסי חבירו נאסר ולא מחבירו עצמו. [וע"ע בחזו"א (אהע"ז סי' קלו אות ה) שתירץ באופן אחר].

גמ', כגון דפריש ואת עלי לא

קושיא:

קשה, א"כ פשיטא דאין המדיר נאסר, ומהו חידוש המשנה.

תירוץ:

בשיעורי ר' דוד (אות שמא) תירץ, שהחידוש הוא שמה שחזר ואמר 'ואת עלי לא' לא נחשב חזרה ממקצת הנדר, דא"כ יהא נחשב נדר שבטל מקצתו בטל כולו, אלא נחשב פירוש הנדר, ולכן מהני. [וע"ע בנדר יזוין (לרא"ש ד"ה כגון) ובאילת השחר (לרא"ש שם) שתירצו באופן אחר].

ר"ן (ד"ה אלא חכי אתמר), ואפילו בדיבורא נמי לא מתסר דלא ידעין אי להנאה איכוין אי לדיבורא איכוין

קושיא:

קשה, אם יש כאן ספק בכוונתו, למה לא נוהג הכלל של 'סתם נדרים להחמיר' [במשנה לקמן (יח:)], ויהא אסור בשניהם מספק.

תירוץ:

השלמי נדרים (ד"ה ולדעת) תירץ, דהכלל של 'סתם נדרים להחמיר' נוהג רק בנדר גמור, אבל לא בידות נדרים, דלא חידשה תורה אלא ידיים מוכיחות אבל לא ידיים שאינם מוכיחות. [ועיי"ש עוד שהביא עוד תירוצים לקושיא זו, וע"ע בהפלאות נדרים (ד"ה אלא) שעמד גם כן בקושיא הנ"ל].

ר"ן (ד"ה אלא חכי אתמר), ואיכא מאן דאמר דבמודרני הימך אפי' לשמואל אסור לאשתעויי בהדיה

קושיא:

קשה, האיך אפשר לומר שנאסר בדיבור אבל לא בהנאה, הא מבואר בגמ' בסמוך דלמ"ד ידיים שאינם מוכיחות הויין ידיים לשון 'מודרני הימך' אוסר בהנאה, ולכאור' מבואר מזה דלשון הנ"ל משמע יותר איסור הנאה מאיסור דיבור.

תירוץ:

החזו"א (סי' קלו אות ג) תירץ, שבאמת מצד הלשון עצמו משמע יותר איסור דיבור מאיסור הנאה, אך דרך בני אדם הוא לנדור מהנאה ולא מדיבור, ולכן למ"ד ידיים שאינם מוכיחות הויין ידיים יש לאסור הנאה, דמסתמא כך היתה כוונתו, אבל למ"ד לא הויין ידיים א"א לאסור הנאה, אך מ"מ יש לאסור דיבור, כיון שהוא משמעות הנדר.

גמ', מודר אני ממך לא משתעינא בהדך משמע

קושיא:

קשה, היאך אפשר לאסר דיבור ע"י נדר, הלא נדר הוא איסור חפצא, ואינו חל על דבר שאין בו ממש. [וקשה אפי' לשיטה א' בר"ן, דס"ל דלא נאסר בדיבור, שמבואר בר"ן שהטעם הוא משום שידים שאינם מוכיחות לא הויין ידיים, אבל לא משום דלא שייך בזה נדר כלל].

תירוץ:

המאירי (ב) תירץ, שהנדר יוכל לחול על גופו של הנודר, שפיו נאסר מדיבור. [וע"ע בנצי"ב (מרומי שדה ד"ה ולכאור') ובחזו"א (יו"ד סי' קמב אות ד) שתירצו בדרכים אחרים].

דף ה:

גמ', אמאי דחיק שמואל לאוקומה למתני' כר"י לוקמה כרבנן

קושיא:

קשה, אמאי לא תירצה הגמ' בפשיטות, דשמואל סובר דגם רבנן מודו לגבי נדרים שדיים שאינם מוכיחות לא הויין ידיים, ורק לגבי גט סבירא להו דהויין ידיים משום סברת רבא (לקמן ו.), דאין אדם מגרש את אשת חבירו.

תירוץ:

השער המלך (הל' גירושין פ"א ה"ד) תירץ, שסברת רבא דאין אדם מגרש וכו' אינה סברא פשוטה, ולא אמרה רבא אלא מחמת הדחק, משום דלא רצה להעמיד עצמו כשיטת יחיד נגד רבים. [וע"ע במשנת ר' אהרן (סי' ז אות טו) שתירץ באופן אחר].

גמ', לוקמה כרבנן

קושיא:

קשה, לכאורה פשוט דא"א לאוקמה מתני' כרבנן, דא"כ יוצא דמתני' מילי מילי קתני, שאם אמר 'מודרני ממך' אסור גם בהנאה, אבל אם אמר 'שאני אוכל לך' אסור רק באכילה, ולשון המשנה משמע שכולם דין אחד, דקתני אסור רק פעם א'.

תירוץ:

השלמי נדרים (ד"ה לימא) תירץ, דהיה אפשר לאוקים המשנה כרבנן, ולדחוק לשון המשנה ד'אסור' קאי על ב' דינים נפרדים, לכל חד וחד כדינו. [וע"ע ברשב"א שפירש כוונת הגמ' באופן חדש, ולדבריו ליכא קושיא כלל].

גמ', מתני' קשיתיה אמאי תאני שאני אוכל לך וכו'

קושיא:

קשה, אם אמר רק 'שאני אוכל' בלי תיבת 'לך' היאך נחשב אפילו יד שאינו מוכיח לנדר, הא לא מובן כלל כוונתו, שלא ביאר ממי אינו אוכל.

תירוץ:

התוס' (ד"ה ליתני) ופירוש הרא"ש (ד"ה לוקמה) תירצו, דאיירי באופן שחבירו הפציר בו לאכול אצלו, ולפיכך כשאמר 'שאני אוכל', דבריו מובנים שכוונתו לומר 'ממך'.

גמ', אמר רבא רבי אידי אסברה לי אמר קרא נזיר לחזיר לה' מקיש ידות נזירות לנזירות

קושיא:

קשה, מה היא סברת אביי לחלוק על רבא, שבודאי לא נחלק אביי על היקש.

תירוץ:

הפרשת נדרים (ד"ה ורבא) תירץ, דאביי סובר דאין להקיש מה שכנגד הסברה. [וע"ע בשיטמ"ק (ד"ה מקיש) ובעבודה ברורה (ד"ה מה נזירות) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', לימא בפלוגתא דר' יהודה ורבנן קמפלגי

קושיא:

קשה, היאך שייך דין ידות לגבי גיטין, הא ילפי' דין ידות נדרים מדרשא, ומהיכן ילפי' דין זה לגבי גיטין.

תירוץ:

התוס' (לקמן ו:) תירצו, שבאמת גבי גיטין ליכא דין ידות כלל, וכוונת הגמ' היא, דגבי גיטין רבנן סוברים דנחשב לשון גמור של גט אפילו אם הלשון אינו מוכיח, וא"כ מסתבר שלפי שיטה זו ה"ה לגבי נדר, דנחשב לשון גמור של נדר אפילו בלשון שאינו מוכיח, ושוב מהני מדין ידות נדרים, כיון שאינו לשון שלם של נדר. [וע"ע בקרן אורה (ד"ה לימא) שתירץ באופן אחר].

דף ה

תוכן

- א. ב' מיני איסורי הנאה מנכסים
- ב. אימתי נוהג הכלל של 'סתם נדרים להחמיר'
- ג. יסוד המחלוקת בין ב' שיטות המובאים בר"ן
- ד. חקירה גדולה ביסוד החיסרון של 'יד שאינו מוכיח'

(א) ב' מיני איסורי הנאה מנכסים

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם ר' יוסי בר' חנינא [לפי מסקנת הגמ' בדבריו], שאם אמר 'מודר אני לך', שניהם אסורים, בין המדיר ובין המודר, אבל אם אמר 'מודרני הימך' הוא אסור וחבירו מותר.
- ב. **דברי הר"ן:** הר"ן (ד"ה אלא הכי אתמר) פירש וז"ל, ד'לך' משמע 'לך', כלומר נכסי אסורין לך, ומשמע 'משלך', משא"כ ב'הימך' דלא משמע הכי, עכ"ל.
- ג. **דיוקו של רעק"א:** בהגהות רעק"א לשו"ע (יו"ד סי' רו סעי' ב) דייק מדברי הר"ן, דמשמע דאם אמר 'לך', רק נכסיו אסורים על חבירו, אבל לא גופו של המדיר. והקשה רעק"א, למה נקט הר"ן דהאיסור הנאה הוא רק מאת הנכסים, ולא מגופו של חבירו, והביא נפק"מ בזה, אם מותר לחמם עצמו בבשרו של חבירו. [ועיי"ש ברעק"א, שהקשה שלכא"ו יש בזה סתירה בדברי הר"ן עצמו, שבמקום אחר משמע בר"ן דגם גופו של המדיר נאסר על המודר].
- ד. **יסודו של החזון איש:** החזון איש (אהע"ז סי' קלו אות ה) תירץ עפ"י יסוד חשוב, שיש ב' מיני איסור הנאה מנכסים: א. איסור הנאה מחבירו עצמו, וממילא נאסר גם הנאה מנכסיו, משום שגם זה מקרי הנאה מחבירו. ב. איסור הנאה מן הנכסים עצמם. [ועיי"ש שהביא כמה נפק"מ ביניהם, כגון אם אפשר לאסור דבר שלא בא לעולם בהנאה, וכגון אם רוצה לקנות דבר מן המודר בשוויון].
- ה. **עפ"י מיושב:** עפ"י ביאר החזון"א (שם), שכוונת הר"ן היא ד'לך' משמע שנכסי אסורים לך משום שגם הם נכללים בהנאה ממך, ובאמת העיקר הוא ההנאה מחבירו עצמו, וכ"ש שגם גופו של חבירו נאסר בהנאה. [וע"ע במרומי שדה ובשלמי נדרים שביארו כוונת הר"ן בדרכים אחרים].

(ב) אימתי נוהג הכלל של 'סתם נדרים להחמיר'

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מסיק בביאור דברי שמואל, שלשון 'מודרני ממך' מהני לאסור אכילה רק אם סיים 'שאני אוכל לך', אבל אם לא סיים בזה, ליכא איסור אכילה. ומבארת הגמ' טעם הדבר, דלשון 'מודרני ממך' לא משמע בברירות שרוצה לאסור אכילה, דאולי כוונתו היא לאסור דיבור וכדומה.
- ב. **ב' שיטות בר"ן:** הר"ן (ד"ה אלא הכי אתמר) הביא ב' שיטות בביאור כוונת הגמ'. שיטה א', שאם אמר 'מודרני ממך' ולא סיים עם 'שאני אוכל לך' לא נאסר כלל, אפילו בדיבור, והטעם, משום שאין הכרע אם כוונתו לאסור אכילה או הנאה, וממילא נחשב ידים שאינם מוכיחות שאינם ידים כלל לפי שמואל. שיטה ב', שבכ"ה נאסר בדיבור, שהלשון משמע יותר דבא לאסור דיבור.
- ג. **קושיית האחרונים:** הקשו כמה אחרונים [הפלאות נדרים (ד"ה הנ"ל), שלמי נדרים (ד"ה ובספר הפלאות נדרים)] על השיטה הראשונה בר"ן, למה לא נאסר כלל, אדרבה, אם אין הכרע לכוונתו, לכא"ו יש לאסור שניהם, בין אכילה ובין דיבור, שהרי הכלל הוא 'סתם נדרים להחמיר', כמבואר במשנה לקמן (יח); שאם יש ספק אם כוונתו לנדור או לא צריך להחמיר ולאסור.
- ד. **ביאורו של הרא"ש:** בשיעורי ר' דוד (אות שמג) תירץ, עפ"י ביאורו של הרא"ש בענין סתם נדרים להחמיר. שהרא"ש בפירושו (יח): ביאר הטעם דסתם נדרים להחמיר, משום שמסתמא דעת הנודר היא לאסור, דאל"כ היה לו לשתוק ולא לומר כלום, ולכן במקום שיש ספק אם כוונתו לנדור או לא, מן הסתם יש להניח שדעתו היתה לנדור.
- ה. **תירוצו של ר' דוד:** עפ"י תירץ ר' דוד, שבנידון דידן לא שייך הכלל של סתם נדרים להחמיר, משום שאצלינו ליכא ספק אם דעתו היתה לנדור או לא, שהרי ידוע שדעתו לנדור, אלא הספק הוא באיזה דבר רצה לאסור, אכילה או דיבור, ובזה ליכא אומדנא לסמוך עליה. וכן תירץ בהפלאות נדרים. [וע"ע בשלמי נדרים שביאר באופן אחר].

ג) יסוד המחלוקת בין ב' שיטות המובאים בר"ן

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מסיק בביאור דברי שמואל, שלשון 'מודרני ממך' מהני לאסור אכילה רק אם סיים 'שאני אוכל לך', אבל אם לא סיים בזה, ליכא איסור אכילה. ומבאר הגמ' טעם הדבר, דלשון 'מודרני ממך' לא משמע בברירות שרוצה לאסור אכילה, דאולי כוונתו היא לאסור דיבור וכדומה.
- ב. **ב' שיטות בר"ן:** הר"ן (ד"ה אלא הכי אתמר) הביא ב' שיטות בביאור כוונת הגמ'. שיטה א', שאם אמר 'מודרני ממך' ולא סיים עם 'שאני אוכל לך' לא נאסר כלל, אפילו בדיבור, והטעם, משום שאין הכרע אם כוונתו לאסור אכילה או הנאה, וממילא נחשב ידים שאינם מוכיחות שאינם ידים כלל לפי שמואל. שיטה ב', שבכה"ג נאסר בדיבור, שהלשון משמע יותר דבא לאסור דיבור, ונחשב יד מוכיח לאסור דיבור.
- ג. **קושיית הרא"ש:** הרא"ש בפירושו (ד"ה אבל) ובפסקיו (סי' ב) הקשה קושיא גדולה על השיטה הב', דהיאך אפשר לומר ש'מודרני ממך' הוא יד מוכיח לדיבור, הלא מבואר בגמ' בסמוך שלמ"ד יד שאינו מוכיח הויין ידים אם אמר מודרני ממך נאסר בהנאה, ואם הוא יד מוכיח לאיסור דיבור היאך אפשר לומר שהוא גם יד לאיסור הנאה.
- ד. **תירוץ הביכורי ראובן:** הביכורי ראובן (עמ' לד) תירץ, דשיטה ב' סובר דאע"פ שהוא יד מוכיח לדיבור, מ"מ נחשב עכ"פ יד שאינו מוכיח לאיסור הנאה, כיון שהלשון סובל גם איסור הנאה. וביאר, דנידון זה תלוי בחקירה גדולה ביסוד דין ידות נדרים, אם הוא מועיל משום שחידשה תורה דאנו גומרים את דבריו בשבילו, ונחשב כאילו אמר לשון שלם של נדר, או דילמא יסוד דין יד הוא שיש לצרף מקצת דיבורו עם מחשבתו כדי לפעול איסור נדר.
- ה. **יסוד המחלוקת:** עפ"י החקירה הנ"ל ביאר יסוד המחלוקת, דהרא"ש נקט דיד מועיל משום דגומרים דבריו, ולפיכך ס"ל שכיון שמודרני ממך הוא יד מוכיח לדיבור, א"כ נחשב כאילו סיים דבריו לאסור דיבור, וא"כ שוב א"א לומר שהוא גם יד להנאה, שהרי כבר נגמר דיבורו לענין איסור דיבור, אבל השיטה הב' סובר דיד מועיל משום צירוף של מקצת דיבור עם מחשבה, ולכן אף אם הוא יד מוכיח לדיבור, מ"מ י"ל שהוא גם יד שאינו מוכיח להנאה.

ד) חקירה גדולה ביסוד החיסרון של 'יד שאינו מוכיח'

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' רצה לתלות שיטת שמואל ידידים שאינם מוכיחות לא הויין ידים, במחלוקת תנאים לגבי גיטין, דר' יהודה סובר דצריך לפרש להדיא כל נוסח הגט, אבל חכמים סוברים דא"צ לפרש הכל להדיא. ונקטה הגמ', דר' יהודה סובר ידידים שאינם מוכיחות לא הויין ידים, ולפיכך צריך לפרש להדיא כל נוסח הגט, אבל חכמים סוברים שידידים שאינם מוכיחות הויין ידים, ולפיכך א"צ לפרש להדיא כל הנוסח.
- ב. **קושיית הקרן אורה:** הקרן אורה תמה על הגמ', היאך אפשר לומר דפליגי ר' יהודה וחכמים לגבי גיטין בענין ידים שאינם מוכיחות, אם הויין ידים או לא, הא כל עיקר דין יד הוא חידוש התורה לגבי נדרים ונזירות, ונלמד מדרשה, ולא שייך הך דין כלל לגבי גיטין, דליכא ילפותא ללמד שלגבי גיטין איכא דין יד. וכן הקשו התוס' לקמן (ו: ד"ה יש יד לקידושין).
- ג. **תירוץ התוס':** התוס' (שם) תירצו, שבאמת לא שייך דין ידות לגבי גיטין, ולכו"ע לא מועיל לשון הגט מדין יד, אלא הוא לשון גמור של גיטין ולא מקצת לשון, אלא שמ"מ דימה הגמ' דין גיטין לדין נדרים, שכמו דפליגי ר' יהודה ורבנן לגבי גיטין אם לשון שאינו מוכיח נחשב 'לשון גמור של גט', מסתבר דגם דין נדרים תלוי בנידון זה, אם יד שאינו מוכיח נחשב 'לשון גמור של נדר' או לא.
- ד. **חקירה בדין יד שאינו מוכיח:** בספר אהל תורה (עמ' פד) ביאר דברי התוס' עפ"י חקירה גדולה שחקרו האחרונים ביסוד החיסרון דיד שאינו מוכיח, אם הוא חיסרון בדין יד, כלומר שלמ"ד יד שאינו מוכיח לא מהני היינו משום שחידוש התורה של ידות הוא רק לגבי יד מוכיח, ולא לגבי יד שאינו מוכיח, או דילמא אין החיסרון מדין יד, אלא מדין 'דיבור', דלא נחשב 'דיבור גמור' אלא א"כ מתברר הענין היטב ע"י דיבור.
- ה. **ביאור דברי התוס':** עפ"י ביאר האהל תורה דברי התוס', שהתוס' נקטו דעיקר החיסרון אינו בדין יד, אלא בדין דיבור, ולכן מובן שפיר הדמיון בין גיטין לבין נדרים, שכמו שלגבי גיטין פליגי ר' יהודה ורבנן אם דיבור שאינו מוכיח נחשב 'לשון גמור של גט', כמו כן יפלגו לגבי נדרים, אם דיבור שאינו מוכיח נחשב 'דיבור גמור של נדר'. [וע"ע בר"ן לקמן (ו:) שתירץ קושיית התוס' באופן אחר, ולדבריו אכתי יש לחקור בחקירה הנ"ל].

דף ה

בענין קיום מצות ע"י טלפון (phone)

הגמ' דן לענין אמירת "מודרני ממך", וכן לענין הוספת 'שאני אוכל', אם יש בזה לשון איסור נדר, ואם חל האיסור על אחד מהם או על שניהם, ואם האיסור הוא שלא לאכול או שלא לדבר עמו וכדומה. ולמסקנת הסוגיא קי"ל דצריך ידים מוכיחות קצת. ולדינא נחלקו השו"ע והרמ"א (יו"ד ר' א'), השו"ע פסק שמי שאמר "מודרני ממך שאני אוכל" אסור לאכול, אבל "מודרני ממך" בלבד אסור לדבר אבל אין איסור לאכול, ו"שאני אוכל" בלבד אינו לשון איסור כלל. אכן שיטת הרמ"א היא שאם אמר "שאני אוכל" בלבד אסור, אבל לשון "מודרני ממך" בלבד בלא שום הוספה לאו כלום הוא.

ונחלקו האחרונים לפי שיטת השו"ע "שמודרני ממך" הוא איסור דיבור, אם הוי יד ממש מדאורייתא או רק איסור דרבנן. שיטת הבית מאיר (גליון שו"ע שם) היא דהוי רק איסור דרבנן, אכן עי' בחזו"א (לשו"ע שם) שהוכיח שבאמת חל איסור זה מדאורייתא.

בשו"ת באר משה (ח"ג קסו') דן לגבי "מודרני ממך" וכדומה שאסור לדבר עמו לדעת השו"ע, אם אסור לדבר גם על הטלפון או לא. ותלה נידון זה בטעם הנדר, שאם נידר מחמת שנאה אסור אפילו ע"י הטלפון, אך אם נידר מחמת שאינו רוצה להיפגש עמו, אפשר שדעתו היתה לאסור דוקא בפניו ולא ע"י הטלפון, והוסיף, שנידון זה אינו תלוי ב"שאלת העולם" אם דיבור או שמיעה ע"י הטלפון נחשב דיבור או שמיעה להלכה, [ובסמוך נביא הנידונים בזה], משום שבנדרים הולכים אחר כוונת הנודר, ולכן אם כוונתו היתה לאסור גם על הטלפון בודאי יש לאסור.

ואלו הם השאלות שדנו בהם הפוסקים לגבי דיבור ע"י טלפון או מיקרפון בשאר חלקי הלכה.

א. קול אשה - בשבט הלוי (ח"ג קפא') כתב דשמיעת קול אשה ע"י טלפון או מיקרפון אסור לגמרי מעיקר הדין, וכן בציץ אליעזר (ה' ב') אסר מעיקר הדין, [אך מ"מ היקל בשעת הדחק כגון שלא להפסיק באמצע לימוד התורה או תפילה אם אינו מכיר את האשה], אולם במשנה הלכות (ד' פ"ו) משמע שמעיקר הדין יש לדון להקל, אכן מכוער הדבר. וע"ע ביביע אומר (א' ו') שמתיר כשאינה מכירה.

ב. ביקור חולים - האגרות משה (יו"ד א' רכג') והבאר משה (א' קד') כתבו שמי שמבקר חולה ע"י הטלפון מקיים המצוה במקצת, אבל אינו מקיים המצוה בשלימותה. וכן באמת משמעות כמה פוסקים. אכן בציץ אליעזר (ח"ה ר"ר ה') מצדד שאם כל צורכי החולה מטופלין בבית החולים וכדומה, אפשר שמקיים את המצוה בשלימותה ע"י טלפון, כיון שנשאר רק החלק של נחת רוח, וזה אפשר לקיים גם ע"י הטלפון.

ג. ניחום אבילים - האגרות משה (או"ח ד' מ' יא') כתב שמי שמנחם אבל ע"י הטלפון מקיים החלק של טובת האבל, אבל לא החלק על טובת המת, וכ"כ הבאר משה (ח"ב קד') שיש קיום מצוה במקצת, אולם הגר"ח קנייבסקי (דרך שיחה ח"א עמ' קכה') צידד שעיקר ניחום אבילים הוא לטובת הנשמה ולכן י"ל שאינו יוצא ע"י טלפון.

ד. שמעית ברכה או מצות - הגרש"ז אויערבאך (מנח"ש ח"א סימן ט') כתב שאין יוצא בזה כלל, אך החזו"א (מובא במנח"ש שם הערה 4) מסופק אם יוצא ע"י שמיעה ממיקרופון, וכן מסתפק האגרות משה (או"ח ב' קח') לענין שמיעת מגילה ע"י מיקרופון, אולם למעשה העלה שיש למחות באלו המקילים. אכן בח"ד (צא' ד') פסק לגבי אשה שנמצאת בבית חולים, שכיון שיש עכ"פ צד שתוכל לצאת ע"י הטלפון, לכן "ודאי יש לה לשמוע על הטעלעפון שיותר נוטה שיוצאה בזה כו' שלכן יש כיון שא"א לה לשמוע הבדלה בבית החולים צריכה לשמוע ע"י הטעלעפון וכן צריך לענות אמן על הברכה ששומעין ע"י טלעפון וע"י מייקראפון מספק".

דף ה

בענין ידות

גמרא:

לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים
אין שמואל מוקים לה למתני' כר' יהודה דאמר ידים שאין
מוכיחות לא הוויין ידים.

תמצית הסוגיא:

הנה הגמ' דן בידים שאינן מוכיחות בהדיא שרוצה לאסור אי מהני, ויש דיון בכל עיקר דין ידות [ובפרט בידים שאינן מוכיחות] איך מהני היד, הא למעשה לא אמר כל דברי הנדר כראוי, ובאמת עלינו להבין מהו חפצא של ידות, ומהו גדרן, והנה בעיקר דין ידות דנו האחרונים מהו גדר חידוש ידידות, האם התורה חידשה שהדבר נחשב לדיבור גמור כאילו הוציא מפיו כל הדיבור, או שהתורה חידשה דאף שלא אמר דיבור גמור, מצרפים את מחשבתו להחיל הנדר [ונכלל בזה שתי חקירות, א' האם הוי כנגמר דיבורו או דסגי במקצת דיבור. ב' האם משתמשין בהלב או לא, וי"א דשתי החקירות תלוין זה בזה, דאי הוי גזה"כ דהוי כדיבור שלם אז א"צ למחשבת הלב יותר מבעלמא, אבל אי סגי במקצת הדיבור אז יתכן דצריכין לצרף אליו מחשבת הלב.

בזכר יצחק ודבר אברהם הוכיחו מהרשב"א בקידושין דמחשבת הלב מהני לאשווי להיד שיהא נדר, [ע"י דחושב בלבו לנדר וגם מוציא מפיו רמז לזה שפיר מהני], דהרשב"א פ' בציוור של ידות נזירות דהאומר 'אהא' ונזיר עובר לפניו, דמהני, והרי כמעט לא אמר כלום אלא 'אהא' וע"כ דרק מהני בציוור שחשב בלבו שרוצה להיות נזיר, וכשיטה זו מבואר ברמב"ם.

אמנם הרא"ש ועוד ראשונים כתבו בגדר ידות דהוי כאילו גמר כל דיבורו ומשמע דהגזה"כ דהוי כדיבור גמור ואז אינו מצד מחשבת הלב. ועיין בחידושי ר' שמואל שכתב נ"מ כשאומר שלא נתכוון לנדר, דאי הוי כדיבור גמור אז הוי דברים שבלב שאינן דברים וחל הנדר, אבל אי צריך מחשבת הלב לפעול השם יד ורק בציוור היד והלב מהני אז כשיאמר שלא גמר בלבו לידור שפיר לא יהא נדר.

ר' אהרן הוסיף נ"מ מחודשת, דהראשונים נתקשו דלריש לקיש דכנויין הם לשון שבדו חכמים א"כ איך יועיל מה"ת לאשווי נזירות מה"ת להביא קרבנות, הא רק החכמים חידשו הנך לשונות דמהני, ותירצו התוס' לעיל דף ב. 'כיון שתקנו חכמים הני לישני כוונת הנודר לנדר גמור וגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון' ומבואר דע"י כוונת הלב מהני, וקשה הא בנדרים צריך לבטא בשפתים ולא מהני מה שבלבו.

וביאר ר' אהרן דתוס' למדו דצריכין מחשבת הלב בשביל הדין ידות, א"כ שפיר אפשר להשתמש במלות כנויין בציוור הלב. והוסיף דהרא"ש לקמן (דף י.) כתב דנדר שע"י כנויין שבדו חכמים הוי רק מדרבנן, וזהו לשיטתיה ידידות אינו בציוור הלב אלא כאילו גמר דיבורו, ושפיר ליכא מקור שיועיל כנויין ע"י כוונת הנודר.

תמצית מראי מקומות

א. רמב"ם הל' נזירות פ"א ה"ה, וה"ו.

הרמב"ם ביאר ענינא דידות נזירות [בציור של 'אהא'] דאין אומרים דצריך להוציא הכל בשפתיו, אלא אפילו גמר בלבו והוציא בשפתיו דברים שענינים שיהיה נזיר הרי זה מספיק, כיצד הרי שנזיר עובר לפניו ואמר 'אהיה' הרי זה נזיר 'הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה ואע"פ שלא פירש'. ומבואר דמשתמשין בהלב בשביל דין ידות [ובזה פי' דברי הגמ' קידושין דף ה: דאהא מהני בצירוף נזיר עובר לפניו].

ב. רשב"א קידושין דף נ. ד"ה והא דתנן.

נתקשה איך מהני ידות הא דברים שבלב אינן דברים, ותי' דהא דדברים שבלב אינן דברים הוא רק כשסותרין לדבריו שבפיו, אבל כשאינו סתירה אז 'הוי דברים' ולכן מהני אהא ונזיר עובר לפניו. ומפורש דדינא דידות מיוסד על צירוף מחשבת לבו.

ג. רמב"ן ד"ה ואי קשיא.

הקשה כהנ"ל איך מהני ידות הא דברים שבלב אינן דברים, ותי' 'הואיל דאמר אהא הרי הוא כמו שאמר כזה שזה הוא ידות נדרים שרבתה אותן התורה וכו'. ומבואר דכך הגזה"כ דידות דהוי כמי שאמר כן. ומשמע דהגזה"כ הוא דמקצת דיבור הוי דיבור כראוי [ולא דמהני מקצת דיבור עם הלב].

ד. רא"ש דף ב.

ביאר ענין ידות דאינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא 'התחלה

בעלמא ומתוכה ניכר שדעתו לידור ומחשבינן ליה כאילו גמר דבריו, ומבואר דהוי גזה"כ בהל' דיבור דהוי כנשלם כל הדיבור [והעירו האחרונים דהוי מחלוקת יסודי מהו עיקר כחו של ידות, דלהרמב"ם והרשב"א הלב ביחד עם מקצת הדיבור, ולרמב"ן והרא"ש הוי כאילו אמר הכל, והוי חידוש בדיבורו אבל א"צ הלב].

ה. זכר יצחק סי' נ"א אות ג'.

העיר דמהרמב"ם והרשב"א מבואר דצריך הלב בשביל ידות ע"ש מה שכתב בזה.

ו. דבר אברהם ח"ב סי' י"ד אות ד'.

ביאר דנחלקו הראשונים דלעיל בגדר גזה"כ דידות, ותלוי בב' חקירות הנ"ל, דהרמב"ן ודעימיה נקטו דחידוש דידות הוא דהוי כאילו ביטא כל הנדר, ואז א"צ מחשבת הלב יותר מבעלמא, אבל הרשב"א נקט דבאמת יד הוי מקצת דיבור [בלי לחושבו כאילו גמר דבריו] אלא דמצרפין הלב עם מקצת דברים שבפיו ובוזה נעשה הנדר.

ז. חידושי ר' שמואל סי' ג' אות ו'.

הביא חקירה הנ"ל בגדר דין ידות, והוסיף נ"מ במי שאומר שלא חשב בלבו לנדר, דאי צריכין הלב להצטרף לביטוי של הנדר א"כ אם יאמר דלא חשב כן לא יהא נדר.

ח. משנת ר' אהרן סי' ב' אות ט'.

כתב כהנ"ל לדון בגדר דידות, וביאר עפ"י כוונת התוס'

בכנויין לריש לקיש דאע"ג דהוי רק לשונות שחידשו רבנן מ"מ מהני ע"י דגמר בלבו להיות נודר, וצ"ב מה לי שגמר בלבו להיות נודר בו, וכתב ר' אהרן דהוא כעין ידות דמצרפין מה שבלבו לדיבורו שבפיו וגם בכנויין לריש לקיש מהני זה. והוסיף דהרא"ש ותוס' לשיטתן בזה, דהרא"ש דלא ס"ל דמצרפין הלב שפיר כתב דכנויין רק מהני מדרבנן ע"ש בדבריו הקצרים.

ט. כתבי ר' שמואל רוזבסקי דף ה:.

העיר על הצד דגדר ידות הוא דמצרפין מחשבת לבו בהדי מקצת הדיבור, הא הגמ' מביא דין ידות בגיטין, והתם לא מהני לבו כלל, אלא צריך לגרשה בגט גמור, וע"כ דהיד עצמו מהני ולא ע"י מחשבת הלב.

המגיה תי' בקצרה דאי בגיטין אינו מדין ידות, והגמ' רק מדמה אותן להדדי כמבואר בתוס' יתישב שפיר.

הפלאה. הלכות נזירות פ"א

ד האומר לא אפטר מן העולם עד שאחיה נזיר וכו'. גרס נדרים (דף ג' א'):
ה אין אומרים בנזירות עד שיוציא בשפתיו דבר שבשמעו וכו'. ביצד הרי שזיה
נזיר עובר לפניו וכו'. משנה ברית נזיר האומר אלה הרי זה נזיר ובגמרא דילמא
אלה נבעית קאמר אחר שמואל כגון שהיה נזיר עובר לפניו וכו' ודילמא לפוטרו מקרבנותיו

קאמר דקאמר בלבו א"ה מאי למימרא מהו
דמימא בעינן פיו ולבו שוים קמ"ל. ופירש המפרש
דילמא לפוטרו מקרבנותיו קאמר והכי משמע
אלה אני במקומו להקריב קרבנותיו הב"ע כגון
שאלה שכלנו היה לקבל עליו נזירות וכו'. בעינן
שהא פיו ולבו שוים דבעינן שהיה מוילא בשפתיו
מה שהיה בלבו קמ"ל דלא בעינן ויכלול שהיה
נזיר עובר לפניו הא אם אין נזיר עובר לפניו
אע"ג דאמר בלבו כיון דלא הוילא בשפתיו לא
הי ויכחא מילתא: וכו' וכן א"ה אהו בשפיר
ואמר אהיה נזיר וכו'. שם במשנה אלה נאה
וכו' הריני כזה הריני מקבל הריני מכלכל הרי
עלי לשלם פרע ה"ו נזיר הרי עלי פריס ר"מ
אומר נזיר וכו' א"ה נזיר ובגמ' אלה נאה
ודילמא אלהא לפניו במזות וכו' אחר שמואל
דמפוס בשערו ואמר אלהא. הריני כזה נהי נמי
דמפוס בשערו הריני נזיר* לא אחר אחר שמואל
כגון שהיה נזיר עובר לפניו. הריני מקבל ממי
דהיין סקולו שער (הוא) דאמרנה ליה ההיא
אמחא דבי רבי יהושע גברא עד מתי אלה
מקלסל בשערך אימא מורה דכתיב סקלסל
ומרומא אחר שמואל ה"נ שהפוס בשערו. הריני
מכלכל ממי דהיין סקולו שער (הוא) דמחנן
סיד ר"י אומר כדי לסוד כלכל ואמר רב כה
דעא אומר מיין עני דכתיב ויכלכל יוסף אחר
שמואל ה"נ שהפוס בשערו. הרי עלי לשלם פרע
ממי דהיין סקולו שער (הוא) דמחנן
פרס רמוס וכו' ומתרגם רב יוסף כד משקין
ליה מאי לפירא וכו'. הרי עלי פריס (ר"מ)
אומר נזיר) מ"ע דר"מ אר"ל וכו' ר' יוחנן אחר
וכו' דחשישין שמא פרי נזיר טמא קיבל עלי
וכו' ודילמא הרי עלי פרי מלוער קאמר כגון

שהיה נזיר עובר לפניו. ופירש המפרש אלהי נאה למשמע הרי קאמר שהיה שער נגדול
ונאה. הריני מקבל משמע דלעבד מידי דלעבד מהפך בשערו נגדול דהיינו בנזירות. הרי
עלי לשלם פרע דמשמע הרי עלי לגדל פרע:

* בגמ' הריני מה. וכו' א"ה נזיר וכו'.

כל

ב עבר ונילה או נפטא וכו'. זה מנואר שכל העובר עזירה שיש בה לאוין חלוקין
לוקח כמנין הלאוין שיש בה ודוקא שמימא עזמו לדעת אכל אם מה עליו פתח
פתחא חזי לוקח ולא היה כדאי שיכח. ואם גלה ונטמא ושמה יין לוקח ד' מלקות ולא
שדינן ולא יחל דברו אכל חד מינייהו כיון שהוא שם אחד והמראה אחת:

ג נדר בניד וקיים נדרו וכו'. ואע"ג דכתיב
רבינו שהנזירות הוא מכלל נדרים
ונגדרי אסור כחב בשליה הלכות נדרים ואם
עבר ונדר מזה להשאל על נדרו אין הדברים
אמורים אלא בנדר אסור דעלמא אכל בנזירות
דמקיים ג' מ"ע ונקרא קודם מזה לקיים נזירותו
ומעשה דשמעון הצדיק יוכיח דאמר לאחור בחור
ירבו כמותן נזירי מירות בישראל. ומנה הרב
מגלה והבאת הקרבנות מזה אחת לפי שהם
סלויים זו כזו כאשר יצא במקומו בעש"י.
ולא מנה ואמר ישנה המיר יין לפי שהיא נתינת
רשות לשמות היין ולא מזה:

ד האומר לא אפטר מן העולם וכו' ואין
לוקחין על לאו זה. לאו דוקא
האומר לא אפטר וכו' אלא אפי' קבע זמן
לנזירות ואחרת אין לוקחין עליו משום דקמ"ל כל
לאו שאין בו מעשה אין לוקחין עליו:

ה אין אומרים בנזירות וכו'. פ"ק הריני
מה הריני מקבל הריני מכלכל הרי
עלי לשלם פרע הרי זה נזיר ותנן בירשא האומר
אלה הרי זה נזיר אי אלה נאה ולא וילא דמיתא
וקמ"ל ידות נדרים כנדרים ויפא דאמר אלה
מוקי לה שמואל שהיה נזיר עובר לפניו ואע"ג
שלא אחר אלה כזה הריני נזיר ובעינן שיגמר בלבו
לנזירות ואקשינן אי הכי מאי למימרא מהו דמימא
בעינן פיו ולבו שוין קמ"ל כלומר דבעינן שיוציא
בשפתיו מה שהיה בלבו קמ"ל דלא בעינן ויכלול
שהיה נזיר עובר לפניו. ואם אחר אלה נאה מוקי
לה שמואל שהפוס בשערו דליכא הכחה. ולא
הוצרך רבינו לכתוב חלוקה זו כיון שכבר אלה
מקלסל ומוקי לה כשהיה פוס בשערו כל שכן
באומר אלה נאה ומפוס בשערו:

ו וכן אהו בשערו ואמר אהיה כזה. משמע מדברי רבינו דאפי' לא היה נזיר עובר
לפניו היו נזיר ובגמ' לא משמע הכי דאקשינן הריני כזה נהי נמי דמפוס בשערו הריני
כה לא אחר כלומר ולא משמע נזירות אע"ג דמפוס בשערו ומשני אחר שמואל כגון שהיה
נזיר

לחם משנה

בשלמא למאי דשני שם אבי דר"מ חייש למיתה נחא דא"ר ר"י בקיעת הנזר ומיתה כי
הדיי ניהו וכוין דחייש להא ניהו נמי לא אכל לר"י קשה וכו' קשיא דכ"פ. כל הגט
מקוק רבה דשמיא ימות מנאי הוא וטעמא דר' יהודה לא הוי אלא משום דחייש לשמא ימות
ור"מ לא חייש לשמא ימות ולית ליה לרבה בקיעת הנזר לא שמיא א"כ לדריה קשיא דר'
יהודה אדר' יהודה דגבי סוכה סבר עשאה לבהמה דופן מכשיר ולא חייש לשמא תמות והתם
חייש לשמא ימות. וכו' קשיא דכ"פ שביעי מהלכות מעשר בתחילתו פסק רבינו ו"ל דלא יתחיל
ויפסח כר' יהודה וכח טעמא דאין בריה משמע דא"ר הוה בריה היה שומה אלאמאי כיון
דהא חייש לשמא ימות מות חיישין לבקיעת הנזר ולית לן לנימיר בקיעת הנזר לא סבר כדאמר ר' יוחנן
בסוכה אליבא דאביי דהא רבא מסיק ב' כל הגט דטעמא דר"י משום דשמיא ימות וכדריה
אית לן למיפסק לגבי אביי. וי"ל דלא פריקין לר"י משום דלעולם דר"י אית ליה דחיישין
בעלמא לשמא ימות לר' יהודה גבי גט דאסורא לאכול בתרומה וכן גבי מעשר משום דלא
יגע באיסור מורה אכל הכא לא חייש ר"י למיתה משום דחששא שמא תמות רחוקה היא
דאמרין ההם בסוכה ולמ"ד שמא תמות נמי הא מחיחא בנאלי מלעיל ומירלו ויזנין דמוקים
פחות משלשה סמון לסקן וכיון דמייחא כוואל ולאו אדעתיה דהא ודאי חששא רחוקה היא
ומשום הכי אמרו בגמ' מיתה לא שמיא כלומר למיתה למיתא כל כי הוי לא שמיא ור"י
לית ליה איפוך אלא אית ליה דר' יהודה לא חייש בעלמא לשמא תמות אכל לא גבי סוכה
מטעמא דכתיבנא וכן סבר רבא ב' כל הגט דפליגי בשמא ימות וכו' פריך בגמרא לאביי
לא פריך אלא דר"מ דאמר אביי דאית ליה גבי סוכה דחיישין למיתה דהתם לא חייש
גבי מעשר אכל לר"י ודאי דהוה מלי למיתא מילוק זה דשמיא הכא דחששא רחוקה היא
ולכן לא חייש ר' יהודה לשמא ימות אע"ג דבגמרא אחר וכו' אחר אביי הכי ר"מ חייש
למיתה ור' יהודה לא חייש עיקר פירכא משום ר"מ ה"ה ואע"ג דכתיב הכי הקשו

משנה למלך

ע"כ ואין דכריו נראין בעיני דודאי לישנא דואי גריעא טובא דבשלמא אלה או הריני מורה על
קבלה שום דבר נגופו אלא דבגמרא הקשו ודלמא הריני נבעית קאמר ומיין שמואל בשערו שניר
עובר לפניו שמואל שהקבלה היתה על הנזירות אכל אומר ואלי אין נבעית דכריו קבלה שום
דבר כלל ומש"ה אפילו כי נזיר עובר לפניו לא מהני כלל אלא ע"י התפסה דמך כדי דכריו וזה
פשוט. ומש"ה רבינו וכן אם אחר בשערו כי ה"ה אם אחר בשערו ואמר הריני כזה ה"ו נזיר
דמשמע הריני בשערו זה לגדל כן נלמד מדאמרין פ"ק דנזיר (דף ג' א') דהריני כזה נהי נמי
דמפוס בשערו הריני כזה לא אחר כו'.

אמר

מגדל עז

ה א אין אומרים בנזירות עד כלס. פ"ק דנזיר (דף ב' א):

פ"א ב הרי זה לוקח שתיים וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ג' א'): אמרו ומה נדרים עובר
בכל יחל ובכל תאחר וכו' אף נזירות כו' ואמרו שם לעבור עליו בשני
לאוין בני נזירות:

ד הרי זה נזיר מיד שמא ימות עתה וכו'. בגמ' פ"ק דנדרים (סז): דימו זה להא
דאמרו הרי זה נזיר עשה אחת קודם מיתא דאסורא לאכול בתרומה מיד וכן
פסק רבינו ו"ל בפ"ק מהלכות תרומות וקשה טובא דכ"פ (דף כ"ג). אמרו שם עשאה
לבהמה דופן לטוכה ר"מ פוסק לר' יהודה מכשיר ואפילו שם בטעמא דר"מ אפי' אחר
שמא תמות ור' יוחנן אחר שמא תמות והקשו שם וכו' אחר אביי ר"מ חייש למיתה ור'
יהודה לא חייש והתנן כו' ומירלו איפוך ר"מ חייש ור"י לא חייש דמיתא לבהמה דופן
לטוכה ר"מ פוסק ור' יהודה מכשיר כו' ורבינו פסק בפ"ו מהל' סוכה כר"י דאמר עשאה
לבהמה דופן לטוכה כשרה משמע דלא חייש לשמא תמות דהא בגמ' פלי הא דבא דמנא
דאית ליה שמא תמות לית ליה התם דכשרה וא"כ דברי רבינו קמרי אהדי דכאן פסק
כמאן דחייש למיתה ובהל' תרומות ג"כ פסק דחייש לשמא ימות ובהל' סוכה פסק בנפך.
ואם נאמר דרבינו לא פסק כדאבי דאמר דטעמא דר"מ משום דחייש לשמא תמות אלא כמ"ד
דחייש לשמא תמות קשה טפי דמ"ד שמא תמות אמרין ההם בגמ' דלא חייש לשמא תמות
דמיתה לא שמיא וא"כ כ"ע אית להו דלא חיישין לשמא תמות וכו' קשיא בפשטא דשמעתא
לר"י דאית ליה דלא חיישין לשמא תמות לכו"א א"כ קשיא דר"י אדר"י דחייש לבקיעת הנזר
וכ"כ לדבריו דר"מ קאמר ודלדיה טעמא משום בריה א"כ כיון דכ"ע לא חייש לשמא
ימות מתני' דהרי זה נזיר עשה אחת קודם מיתא אסורא לאכול בתרומה מיד כמאן משום
כיון דכולי עלמא לא חייש לשמא תמות ומשמיתין חיישא ועוד אין אפשר לומר דר' יהודה
לדבריו דר"מ קאמר הא ר"מ נמי לא חייש למיתה והכי אמר דלדיה ניהו לבקיעת הנזר

פרק א ו ביצד הרי שזיה נזיר עובר לפניו וכו'. ברפ"ק דנזיר וכתבו הסו' בגמרא מוקי
לא אמר אלה אחר עובר לפניו דהרי נזיר אלא ללוקח אלטרין דדוקא דאמר מה דהאומר
הריני אפילו נזיר עובר לפניו לא מהני דעפי משמע אלה מה מן הריני דלא סיים מה ע"כ.
וסבא זו הדיאלה ה"ן בפ"ק דנדרים (דף ט'). ומלך עליהם וכתב דהריני לא גרע מאלה ע"ש.
וראמי לרבי חייש בפ"ק דנזיר דמיר שכתב דהריני לא סגי כמו אלה
דהא הכא נמי ואי לחוד לא מהני אלא ע"י התפסה דמך כדי דכריו עובר לפניו

עדים, אבל כאן שבטענה זו אין משים עצמו רשע כלל אין לפוטרו משום מיגו דטענה שמשים בה עצמו רשע, כן נראה לי.

ואסיקנא דדברים שבלב אינן דברים. והקשה רבינו תם ז"ל מהא דתנן במסכת תרומות פ"ג נתכוון לומר עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה לא אמר ולא כלום, ותירץ דשאני התם משום דבעינן פיו ולבו שוין, וכדאמרין (שבועות כ"ו ב') נתכוון להוציא פת חטיף ואמר פת שעורין פת שעורין ואמר פת חטיף פטור עד שיהיו פיו ולבו שוין, וטעמא משום דטעות הוא ואין דבורו דבור דלישניה הוא דאתקיל ליה, ודומה לזה נדרי שגגות (נדרים כ"ה ב') קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל שלא היה סבור לידור ונדר, אבל הכא שאומר מה שבלבו לומר אף על פי שאין לבו רוצה במה שגמר בלבו להוציא בפיו דברים שבלב הן ואינן דברים, וכן במכר שדעתו למכור סתם ואמר סתם אף על פי שהיה בדעתו שאם לא יעלה לא יהא ממכרו ממכר הרי אלו דברים שבלב ואינם דברים.

והא דתנן (שם כ"ז ב') נודרין לחרמין ולהרגין ומפרש התם באומר יאסרו כל פירות שבעולם עליו אם אינן של תרומה ואומר בלבו היום, דאלמא דברים שבלב הוו דברים, שאני התם דאנוס הוא ואנן סהדי דהוא נשבע בזמן קצר יותר שהוא יכול וכיון שלא הזכיר זמן אלא סתם לא הוו דברים שבלב דבכלל לשונו הוא, ובספר יראים ראיתי דטעמא דהרגין משום דסתמן כפירושן שדרכן של בני אדם ~~המדרגים~~ עם ההרגין לומר כך ולא שינה זה לשונו מלשון שאר בני אדם, ואין קורין דברים שבלב אלא כשהוא סותם דבריו ומוסרן למחשבת לבו במה שדרכן של בני אדם שיהיו מפרשין לשונם ואינם סותמין דבריהם כמו שסתמן זה.

והא דתנן בפרק קמא דנזיר (ב' א') האומר אהא הרי זה נזיר ואוקימנא בשהיה נזיר עובר לפניו ואף על גב דלא פירש דאלמא דברים שבלב הוו דברים, התם כיון דאמר אהא ונזיר עובר לפניו כאילו פירש אהא כמוהו שאין הן ידות נזירות שריכתה אותן התורה, והאי תירוץ לא מחזור לי דמכל מקום דברים שבלב הן דהא אפשר דאהא בתענית קאמר וכדאקשינן עלה התם, ואפילו לשמואל דמוקי לה בשהיה תופס בשערו מכל מקום לאו דברים מפורשין אלא דברים המסורים ללב הן, ואפילו תמצא לומר שהתורה ריבתה אותן מכל מקום ניליף מינה דהא מדכיוצא בזו אתינן למיפשטה וכדאיתנין למיפשטה

הבא לי מן החלון כו', ולא תלו לה בההוא טעמא דזבני משום דהתם אגב אונסיה וזוזי גמר ומקנה, ואף על גב דכי מסר מודעא חשבינן להו דברים, התם לאו דברים שבלב נינהו אלא דברים מגולין הם לעדים אלא שהוא ירא מלגלותן בשעת מעשה מחמת אונסו, והיינו טעמא דאמרין (ב"ב מ"ח ב') כל מודעא דלא כתיב בה ידעין ביה באונסיה דפלניא לאו מודעא היא משום דאף על גב דמסר מודעא דברים שבלב נינהו עד דידעין באונסיה דירא מלגלות בשעת מעשה, ואף על גב דהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני הוה קרינן דברים שבלב אף על גב דידעין באונסיה התם משום דלא מסר מודעא ומשום דניחא ליה בכפרה, דאפילו להא דאמרין מעיקרא אילמא מהא דתניא מיפשט פשיטא להו דמשום נייח נפשא דכפרה הוא דאיכא לדמויי לדברים שבלב דאי לאו הכי דברים מגולין הן דאונסיה מודע עליה, ודחינן דילמא שאני התם דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה לומר דטענה זו חזקה לעקור לגמרי דברים שבלב.

אמאי והאמר סבור הייתי. קשיא לי דהתם אפילו דברים שבלב ליכא דהא מעיקרא לא אמר מידי ופשיטא דלא מהימן, ויש לומר דמקודשת משמע מקודשת ודאית ואי אמרת דברים שבלב הוו דברים ניהוש ליה, ונפקא מינה שאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם, וכן הדין בהא דבסמוך ככולן אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת מדקתני אינה מקודשת דמשמע אינה מקודשת כלל ולא חיישין לה אלמא דברים שבלב אינן דברים, וההיא דהבא לי מן החלון משום דמעל ומביא קרבן מעילה קאמר, ואי דברים שבלב הוו דברים לא מייתי קרבן דדילמא קושטא קאמר וקא מעייל חולין לעזרה.

היה לו לומר מזיד היה לא עביד איניש דמשוי נפשיה רשע. כלומר ומיגו כזה לא אמרין, וקשיא לי דהא תנן בכריתות פרק אמרו לו (י"א ב') אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב אמר רבי מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי ומפרש טעמא התם משום מיגו דאי בעי אמר לא אכלתי שוגג אלא מזיד, ויש לומר דהתם דמעיו פניו בפני שנים ומכחישן ומשים עצמו רשע בטענתו לדעתם כדי לפטור עצמו מקרבן יש לנו לומר מיגו כזה דאם רצה פוטור עצמו בטענה כיוצא בה דהכא והכא משוי נפשיה רשע לדעת

מיקריב אותו אפילו בעל כרחו ולא אמרין שאני התם דרבייה קרא, ועוד קשיא לי נידוק מתרומה דקיימא לן דניטלת במחשבה כלומר שיתן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אלמא דברים שבלב ישנן דברים, וליכא למימר נמי שאני התם דרחמנא רבייה מדכתיב ונחשב לכם תרומתכם וכדאמרן, דאם כן היכי אתי למיפשט מיקריב אותו, אלא דכל כי האי לא דייקי כלל לדברים שבלב דכי אמרין דברים שבלב אינן דברים היינו שאינן דברים לבטל מה שאמר בפיו, כההוא דובין והיה בלבו תנאי שיעלה לירושלים, ובאומר סבור הייתי שהיא כהנת וכן כולם, אבל כל שהדברים שבלבו אינן מבטלין מעשיו אלא מקיימין כנזיר שאמר בלבי היה להיות כזה שהיה עובר, או מחשב בתרומה שאין דברי לבו מבטלין שום דבר, הוו דברים, ואין זה בכלל דברי רבא כלל, כן נראה לי, והא נמי דאמר רבא בפרק השולח (גיטין ל"ד א') גלויי מילתא בגיטא מילתא היא קסבר כיון שגילה דעתו אף על פי שאמר בדברים סתומים מכל מקום לא הוו כדברים שבלב כזה שלא אמר כלום, ומיהו קיימא לן דלאו מילתא היא עד שיפרש ממש.

והא דתנן בנדרים (כ' א') נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים, התם נמי לא הוו דברים שבלב שיש במשמעות הלשון שאמר קרבנות מלכים וחרמו של ים, וכיון שאמר שלכך נתכוון דברים מפורשים יש ולא דברים שבלב, וכן נמי הא דתנן התם (י"ח ב') הרי הוא עלי כתרומה בגליל מותר שאין אנשי גליל מכירים בתרומת הלשכה ביהודה אסור, לאו למימרא שיהא אסור לעולם ביהודה אלא בשוכח מה היה בלבו אבל אם אמר שלא נתכוון אלא לתרומת דגן ודאי אפילו ביהודה מותר שהרי יש בלשון לשון תרומת דגן ולא דברים שבלב נינהו, אבל יש לדקדק בהא דאמרין בפרק ארבעה נדרים (כ"ד ב') ודלמא שומשמא חזא ואסיק להו [שמא] עולי מצרים, ובשבועות פרק שבועות שתיים בתרא (כ"ט א') ודלמא צפורתא רבא חזא ואסיק לה שמיא גמלא, ואמרין נמי דכי משביעין על דעת בית דין מהאי טעמא הוא כדי שלא יאמר בלבי היה וכדאמרין התם דילמא איסקונדרי פרעיה ואסיק שמייהו זוזי, וליתא דאדרבה מהתם משמע דדברים שבלב אינן דברים דתנן התם בפרק שבועות שתיים בתרא אם לא ראיתי גמל פורח באויר ואמרין עלה בגמרא אמר ליה רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא צפורה

רבא חזא ואסיק שמיא גמלא דכי קא משתבע אדעתא ידידיה קא משתבע וכי תימא לא אזלינן בתר דעתיה והתניא כשמשיבין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך כו' מאי טעמא לאו משום דאמרין דילמא איסקונדרי יהיב להו ואסיק להו שמא זוזי דכי קמשתבע אדעתא ידידיה קא משתבע ודחינן לה התם משום קניא דרבא, והכי נמי איתא בנדרים, אלמא אי לאו משום דרבא לא הוו צריכין לאשבעי על דעת בית דין משום מחשבת לבו דדברים שבלב אינן דברים, וכן מצאתי בספר יראים, ועל כרחין הכין הוא דהא מתניתין דאם לא ראיתי גמל פורח באויר ואם לא ראיתי כעולי מצרים לאו בבית דין משתבע ולא על דעת בית דין קמשתבע ואפילו הכי לא אזלינן בתר דעתיה ידידיה אלא בתר דעתא דידן.

הא דאמרין הוה ליה למימר מזיד הייתי הוה ליה למימר נזכרתי. הקשו בתוספות ולמה יש לנו להאמינו יותר בטענות אלו, ותיירצו לא שיהא נאמן בכך אלא לומר שאם בא לפטור עצמו מקרבן הוה ליה למימר טענה קרובה יותר שלא היה נראה כמשקר כל כך כמו בטענת לא היה בלבי, ויפה תירצו דיש לנו מיגו כזה וכאותה ששינו בפרק קמא דכתובות (י"ב ב') היא אומרת כשארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת, ואמרין עלה בגמרא עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאיכא מגו, ומפרש לה בריש פרק האשה שנתאלמנה (שם ט"ז א') מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני דלא קפסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דקא פסלה מכהונה מהימנא, והתם לאו למימרא דאי אמרה מוכת עץ אני תהא נאמנת טפי דההיא גופא פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע היא ורבי יהושע אף במוכת עץ לא הימנה, אלא מיגו דמוכת עץ היתה לה טענה יפה יותר ולא אמרה וקא אמרה טענה שאינה יפה לה כל כך, חזקה לא משקרא דאי לא הוה לה למימר הטענה שהיא יפה לה יותר ומיגו כזה מיגו הוא, ומיהו דוקא בדליכא הכחשה כי הכא דליכא הכחשה דאילו אמר מזיד הייתי מאן מכחיש ליה ואי נמי בטוען נזכרתי, וכן נמי בההיא דהנושא את האשה דברי ושמא הוא דאיהי ברי ואיהו שמא ומיגו מסייע לברי שלה הלכך חשיב ליה רבן גמליאל מיגו אבל בברי וברי לא חשבינן מיגו אלא טענה שאם

בפיו רוצה אני ולא איכפת לן בלביה, וי"ל שהיה יכול לומר וליטעמין אפי' שלא כדין נמי, ומסקנא כל דאונסין ליה בידוע דלא ניחא ליה ולא דברים שבלב מיקרו, ועוד יש לי לתרץ דמעיקרא נמי כל שלא כדין לאו דברים שבלב נינהו דאנן סהדי דלא ניחא ליה, אבל כדין ניחוש דלמא לא ניחא ליה קאמרין, דכל דאמרין ליה עביד דינך, לא אנסין ליה למיתב ולא מפסיד מדנפשיה כלום, הלכך אונסי' לא מגלי לן דעתיה בבירור, וקא מתרץ דודאי ניחא ליה ולא משוי נפשיה רשע, ואינו מחזור.

אמאי הא בליביה לא ניחא ליה, מאי דקשיא ליה לרבינו תם ז"ל הא דתנן בתרומות ואיתא נמי בפסחים (ס"ג א') המתכוין לומר מעשר ואמר תרומה ותרומה ואמר מעשר שלמים ואמר עולה עולה ואמר שלמים לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין אלמא אמרין בלביה לא ניחא ליה, לאו קשיא היא דשאני טעות דאין דבורו דבור, דלישני' הוא דאיתקיל ליה, אבל הכא שהי' בלבו לומר רוצה אני ואמר רוצה אני, אע"פ שאין לבו רוצה, דברים שבלב הן ואין דברים, וכן באותו שמכר נכסיו, בלבו היה למכור סתם ואמר סתם, אע"פ שהיה בדעתו שלא יהא ממכרו ממכר אלא ע"מ לעלות לארץ ישראל, דברים שבלב הן ואין דברים, וכן הא דאמרין בשבועות (כ"ו ב') גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים לא אמר כלום משום האי טעמא הוא, ודמי למאי דאמרין האדם פרט לאנוס, והני נמי אונס הן.

ומאי דאמרין במסכת כלה במעשה דר' עקיבא שהיה נשבע בשפתו ומבטל בלבו קשה הא דברים שבלב הן ואין דברים, ובזה תירץ ר"ת ז"ל ואמר דשאני התם דאונס הוה דאמר ליה לר' עקיבא היאך אתה מגיס דעתך לחלוק על דברי רבותיך, ודמיה להא דתנן (נדרים כ"ז ב') נודרין לחרמין ולהרגין וכו' ואוקימנא בגמ' בדוכתא דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של תרומה ואמר בלבו היום, ואע"ג דאמרין דברים שבלב אינם דברים הכא משום אונסא שרי, והטעם לפי שהוא מוכיח שהוא מערים לישבע לחרמין, והדבר ברור שהוא נשבע לזמן קצר יותר ככל מה שהוא יכול לרחותם ולא הוי דברים שבלב. ולי נראה במעשה דר"ע שהיה מיפר בלחש בפיו וכל שאינו משמיע לאוזן מקרי בלבו כענין שאמרו (ברכות ט"ו א') לא יבדך אדם ברכת המזון בלבו וכו', משום דהתם עוקר מה שמוציא בשפתיו לגמרי הוא ואפילו במקום אונסא לא הוו דברים.

ואי קשיא הא דתנן (נויר ב' א') האומר אהא הרי זה נזיר ואוקימנא (שם ה' ב') כשהיה נזיר עובר לפניו, ואמאי הא דברים שבלב הן, אינו כן דהואיל דאמר אהא הרי הוא כמי שאמר כזה שזה הוא ידות הנדרים שרבתה אותן תורה, והואיל והדבר מוכיח על מה אמר הרי הוא נזיר גמור, וכן הא דאמרין גלויי דעתא בגיטא מלתא היא כגון דגלי דעתיה בדבור סתם בשעת מעשה, אבל הכא ליכא גלויי דעתא בעידן זביני כלל דהא לא אמר כלום, ואיכא למידק הא דתנן בנדרים (כ' א') נזיר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבן של מלכים נזיר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים דהוא מותר,

ואמאי הא דברים שבלב נינהו, ודמיה להא דתנן צא והבא לי מן החלון ואמר לא היה בלבי אלא מזה, פ"י לא היה בלבי מאותו כיס שהביא אלא מאחר, וקתני בעה"ב מעל משום דדברים שבלב הן ואין דברים, ואיכא למימר קרבן גבוה וקרבן מלכים שני מינין ושני גופין הן, אבל יש להם שם אחד, וכשנדר סתם ופירש לא נדרתי אלא מאחד מהן אינו אלא פירוש דיבורו ואינו עוקר מה שאמר בפיו ולא מתנה עליו תנאים אחרים, אבל האומר הביא לי מחלון פלוני, מכל מה שיש בחלון אמר, שהרי הכל בכלל, וכשהוא אומר לא אמרתי אלא מכיס פלוני הוא מתנה תנאים אחרים שאין במשמע, שהרי מחלון זה אמר והוא מודה ומחלון זה הביא לו, ומי שמפרש [הרמב"ם פ"ז ממעילה] לא היה בלבי אלא מזה כלומר מן הדלוסקמא ואמרתי חלון, טועה הוא, דאי הכי למעקר קאתי, והא אמרן דלאו כל כמיניה למעקר תנאיה, ואע"פ שמחלק בין תנאי לדיבור זה בדברי הבאי אין שומעין לו.

דברים שבלב אין דברים, כתב הראב"ד ז"ל מהא שמעינן דלא בעינן תנאי כפול בדיני ממונות אלא בגטין וקדושין בלחוד, דאמרין דברים שבלב אין דברים הא אי הוו דברים בטל מקח ואע"פ שאין כאן תנאי כפול, ואחרים אמרו אי הוו דברים שבלב דברים, כמי שכפל תנאו דמי, שגלה דעתו שאם אינו יכול לעלות לא יהא מקח כלל, אבל מי שלא כפל תנאו הואיל והתנה ולא כפל יש במשמע שבלב ענין יהא מעשה קיים, וזה אינו נכון כלל, ובתוספות אמרו אף לענין גיטין מצינו גלוי דעתא בגיטא מילתא היא בפרק השולח (ל"ד א'), ואע"ג דבעינן כהו תנאי כפול, ואיני מבין דבריהם מה ענין גילוי דעתא בביטול הגט ממש למתנה בו תנאי, תנאה אפי' בדבור לא עקר מעשה עד שיכפול לר' מאיר, אלא י"ל שאין דרך תנאין אלא במתנה על חבירו כגון תנאי בני גד ובני ראובן, אבל מוכר על דעת מעשה של עצמו שדי מכורה לך אם אעלה לארץ ישראל, אם לא עלה ודאי בטל מקח, שאפי' בעלה קרוב לאסמכתא הוא, [שעל דעת כן עשה ולא גמר אלא בכך, שהתולה תנאו בדעת אחרים י"ל כיון שגמר ונתן על ספק התנאי, אינו רוצה בביטול מעשה שבו, אבל זה שתלה תנאו בעצמו לא גמר ונתן, דאי לא תימא הכי כל אסמכתא קניא עד שיכפול תנאי שבה, ומכל מקום אם כדברי רבי מאיר צריך היה לכפול דר"מ לית ליה מכלל לאו הן בשום מקום לא לענין עצמו ולא לענין אחרים, והכי נמי מוכח בפרק השולח (מ"ו ב') בענין המוציא את אשתו משום שם רע, דאפי' היכא דלא בעינן תנאי גמור כתנאי בני גד ובני ראובן, בעינן כפילא לרבי מאיר, וכי לא כפל לאו כלום הוא, וכאן שכפל ואמר תחלה איני מוכר אלא שדעתי לעלות לא"י, אע"ג דלא משמע לישנא הכי, אבל אנו קבלנו בשם רבינו הגדול ז"ל כדברי ה"ר אברהם ז"ל, ואכתוב סברתו לקמן (ס"א ב') ועוד מפורש במסכת שבועות (ל"ז ב') שעיקרו שם.

והא דאמרי' א"ל קום סליק ואי בעי סליק, דוקא דאמר שדי מכורה לך לפי שדעתי לעלות לא"י, דעדיין יש לו לעמוד באותו דעת, אבל אם התנה בפירוש על מנת שאעלה לארץ

נדיב לב עולות, ולפי"ז יוצא דאם חשב להקדיש בהמה לקרבן הרי הוא קדוש מיד במחשבה וצ"ע בזה.

ונראה לי בדברי הגמ' דמה דמצינו דהקדש חל במחשבה, היינו רק דמחוייב להביא באומר הרי עלי, ולא שתחול ההקדש כמו ע"י דיבור. וכן נראה מד' הרמב"ם ז"ל בה' מעשה"ק (פי"ד הי"ב) וז"ל בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום חייב, כיצד גמר בלבו שזו עולה הרי זה חייב להביא שנאמר כל נדיב לב יביאה בנדיבת לב יתחייב להביא כו' עכ"ד, ומשמע דרק חיוב להביא יש עליו, וזה גם באמר הרי זו, דהר"מ ס"ל דהרי זו מלבד הדין שחלה יש גם חיוב עליו להביא, כמו שדעתו ז"ל במקדש דבר שלא בא לעולם יעו"ש בפ"ו (הל"א-ה"ג) מערכין, ולזה דקדק כאן וכתב דחייב להביא ולא שקדושה על פי דבורו, וכן שייך מש"כ שנאמר כל נדיב לב יביאה בנדיבות לבו יתחייב להביא, והוא שרק חוב עליו להביא ולא שקדושה מיד במחשבה. וכן הראיה מתרומה לפי רש"י ז"ל הוא מתרומת המשכן, וגם שם כל מי שנדבה לבו מחוייב להביא. וזה מוכרח מהא דנדרים פ"ק (דף ו) דאמרינן ידות גבי הקדש. והרי הקדש דסגי במחשבה מה צורך לידות, וע"כ דחלות הדבר בעי דבור ככל נדרים ורק לחיוב סגי במחשבה. אמנם לשיטת התוס' (ד"ה שכן) דתרומה הכוונה לתרומת דגן מוכרח דגם חלות ההקדש הוא במחשבה.

אמנם יש מקום לומר דאין ראיה מד' הרמב"ם ז"ל, דלפמ"ש הרשב"א בחדושו לקדושין נ, א דדברים שבלב דלא הוי דברים הוא רק לבטל דבר, אבל להתקיים יכול להתקיים גם בדברים שבלב, וכמו שהביא ראיה שם מידות נדרים. והוא דס"ל אף דשם הוא דין בנדרים, היינו רק למה שחדשה תורה דין נדרים דבעי דיבור ולא סגי בדברים שבלב ככל דיני התורה, בזה גלתה התורה דסגי במקצת דבור, אבל היתר שחסר חל ע"י מחשבה שבלב כבכל [דיני] התורה, ולוא לא ה' מועיל בשאר דוכתי ה' מהראוי דיועיל רק בידים מוכיחות, דאז בכל התורה דדברים שבלב אינם דברים מ"מ במוכיח הוי דברים, אבל בנדרים דבעי בטוי שפתים, בזה לא מהני מוכיח, ובזה בעי לדין התורה שיד כדיבור, אבל מ"מ מוכיח בעי, וע"כ דבכ"מ מהני דברים שבלב גם בלא מוכיח, ורק

בנדרים בעי בטוי שפתים, וא"כ אחרי שהתורה עשתה את היד כדיבור שוב אין חילוק בין מוכיח לשאינו מוכיח, וגם מאן דס"ל דיד שאינו מוכיח לא הוי יד, היינו רק דס"ל דכל דאין מקצת מוכיח על השאר אין המקצת כלום. וכן ראייתו מתרומה אף דבגמ' בשבועות כו, ב אמרו דהוי שני כתובים הבאים כאחד, היינו דהחדוש הוא דלא בעי בטוי שפתים, אבל שתהא עדיפא מכל התורה דמסברא רק לא אמרינן, מנלן לומר מסברא אחרי דמצינו בתרומה דחלה, וע"כ באמת בכל דוכתא חלה. וכן במשכן לענין עצם חלות ההקדש אין שום חדוש, רק דכל החדוש הוא דיסוד חלות ההקדש שחל כדיבור הוא משום שדיבורו בהקדש מחייבו לקיימו מלא יחל דברו (עיין נדרים כט, ב ברא"ש ד"ה שאני), וא"כ בזה רק דבור מחייבו. וכל שאין מחייבו ממילא אין כאן חלות, וע"ז כתב הרמב"ם ז"ל דילפינן דגם מחשבה מחייב, וכל שמחוייב ממילא קדוש (עיין ח"ב סימן מ"ה ס"ד).

ד

וע"ד דברי רש"י במשנה [דמוע"ק יט, א מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת, ופירש"י אירע שבת בימי אבלו עולה למנין שבועה, ותמוה למה כתב אירע והרי לא יצויר שבועה בלא שבת] בודאי תמוה הוא. אמנם י"ל דהכונה היא דהא במשנה שם שאמרו דרגלים אינם עולים היינו כחכמים דזה רק בשלש רגלים אבל רה"ש ויוהכ"פ כשבת. ומה שאמרו שבת היינו דדין רה"ש ויוהכ"פ קדושתן לעונג וכבוד הוא מדין שבת, דשמחה אין כאן רק ברגלים. ומה שאסור להתענות ברה"ש הוא משום שגם יו"ט יש לו דין שבת לכל הדברים בקרא דישע"י (נח), וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מיו"ט הט"ז דכשם שמצוה לכבד שבת ולענגו כן המצוה ביו"ט שנאמר מקרא קודש וזהו שכתב רש"י אירע שבת. וכן בירושלמי כאן (סוף ה"ה) אמרו דהחלוק בין שבת לרגלים הוא בשביל ששבת הוא לעולם משא"כ ברגלים. אמנם כ"ז למ"ד דבכל יו"ט הכל כרגלים, אבל להמשנה גם אם ארע, כגון רה"ש ויוהכ"פ, מ"מ כיון דדינם כשבת לענין שמחה עולים ואינם מפסיקים.

ה

וע"ד הרמב"ם [פ"ב מטומאת אוכלין הכ"ה שכתב קדירה שמלאה משקין וכו' ונתונה בתוך

שלישן סותרין את פיו ומעשי עמלו לעולם הוו דברים אע"פ שכן סותרין מעשי אחרים, ופשוט הוא:

ובאמת אין לורך כלל לזה ולהשג"א גופי' לקימ' מהפדה, דבחי' הרשג"א לנדריים (דף ע"ז ע"ב) מבוחר להדיא דמאורייתא בהפדה נמי בני בלב ורק מדרבנן אלרכוהו להוילא בפיו ופילי בעלי ואכלי בני להולאת פה זו יע"ש, וז"ל דהא דתניא להלן קיים בלבו קיים הפך בלבו אינו מופר נמי מדרבנן הוא. ואף ד"ל דהא דאמרין התם בדף ע"ז ע"ב ומבעלו בלבו לאו בלבו ממש קאמר אלא שאינו מוילא בשפתיו כו"ש הרא"ש שם וע"י יסובו דברי הרשג"א דמאורייתא דביבור קלוש כזה בני מדרבנן אלרכוהו דיבור גמור ולפי' הפדה בלב ממש באמת לא מהני והיינו הא דתניא הפך בלבו אינו מופר גם מדאורייתא כמבואר ברא"ש שם, מ"מ הן לא יבצר מאתנו לומר דהרשג"א לא ס"ל הכי אלא דמאורייתא בלב ממש נמי בני וברייתא דהפך בלבו אינו מופר רק מדרבנן היא, שכן מלאכי גם בשמ"ק נדרים שם (דף ע"ט) בשם הרא"ש דברייתא דהפך בלבו אינו מופר מדרבנן היא וכמ"ש וכי"מ גם פשוט לטון הרשג"א וביאורו יע"ש. ומ"מ אין רא"י מדברי הרא"ש אלו דס"ל כש"י: הרשג"א דכל שלישי סותרין שום דבר מהני דברים שבלב ומפ"ה מהניא מדאורייתא הפדה בלב, ד"ל דהוא משום דהוקף הפדה להקמה כמ"ש הר"ן בדף פ"ז ע"ב ובש"ד לענין מילי אחרים והקמה מהניא בלב מטעם שכתבנו. וע"י ביראים להרא"ש סי' רע"ו ובחדש סי' ז':

ד' ומה שהעיר כח"ר על תירוץ בספרי שם לקושיית הרשג"א מידות נדרים דאף דאיכא יד מ"מ הוי דברים שבלב דאפשר דהא בתענית קאמר ואפי' לשמאל דמוקי לה בתופס בשער מ"מ לאו דברים מפורשים אלא דברים המסורין ללב הן, ותירצתי דידות נדרים שאני דכיון דגלי קרא דהמולא מקלם הגדר בשפתיו איז ביטוי על השאר ממילא נשאר בדין של נדרים דהוא בני בכו רצון ללב לומר כמש"ל אי לאו דגלי קרא לבעט בשפתים וגלי הכא קרא דידות דהשאר שאינו מטעם וילא מכלל הדרך ביטוי שפתים שבקרא דלבעט בשפתים וא"כ אין למדין מה לעלמא, וע"י העיר כח"ר דא"כ הא"ך טולל ללמוד גיטין וקדושין מנדרים לענין ידות כמבואר בנדרים (דף ו' ע"ב) הכי בקו"ג דברים שבלב אינן דברים וא"כ נשאר השאר שלא בטא בשפתיו כדברים שבלב ולמה יועיל, ואין לומר שהידים מוכיחות והוי כאומדנא דמוכח דא"כ ל"ל ללמוד מנדרים הכי בקדושין אין לך: לביטוי ולמה לא תועיל אומדנא, אע"כ שידים אינן עדיין כאומדנא גמורא וכלא אמירתו אין הקו"ג חלין ולפיכך נסתפק הש"ס אם ללמוד קו"ג מנדרים שהיא אמירת היד חשובה כאמירת כל הענין, וממילא גם בנדרים עלינו לומר כן שאחרי שריבתה תורה ביטוי שפתים או לר"כ שיה"ל כל הגדר מטעם בשפתיו וכן יתיר: הוא שחידשה תורה שאמירת היד נחשבת לאמירת כל הגדר ומה שהבאתי מדברי הרא"ש, עכ"ד כח"ר:

דנה במאי דמוקי כח"ר דבעינן שיהא כל הגדר מבטא בשפתיו ורק חידוש הוא שחידשה תורה ביד שאמירת היד נחשבת כאמירת כל הגדר, תמה אני דזהו רק להרמב"ן וסיעתו דמתרבי להקושיא דמידות כמירון הראשון שברשג"א דביד נמלא כל הגדר ונכלל בו, אבל הרשג"א דאליב' קיימין דין להו לידות כדברים שבלב והשאר הנחת הקושיא קיימת בדאמת הוו ידות דברים שבלב אלא שחידש דכח"ג שלישי סותרין בעלמא נמי הוו דברים ומשום"ט מהני יד בודאי אין לומר דבעינן שיהא כל הגדר מבטא, דאי תימא הכי א"כ מאי הועיל בחידוש דנדרים שבלב שלישי סותרין הוו דברים הא מ"מ יקשה אחי מועיל יד והרי דנדרים בעיני שפתים בעינן ודברים שבלב אינן ביטוי כלל אופן, ולדברי ח"ד בע"כ ל"ל שחידשה תורה בידות דמבטא ביטוי שפתים אע"פ שבאמת אינו ביטוי אי"כ ממילא אין ללמוד מזה לעלמא דנדרים שבלב הוו דברים כשאין סותרין כיון דביטוי"כ חידוש הוא ומאי מדמי לה הרשג"א להלימוד דמקריב בו דהתם אינו חידוש אס לא הוי דברים, אע"כ דאי דמלך חסרון הביטוי אין להקשות כלל ד"ל כמ"ש דגלי קרא דאיז ביטוי כלל על השאר וחידוש דנדרים דלריכין ביטוי הוא רק על המקלם אבל השאר

רא"י לזה ממקומו משבועות (דף כ"ז ע"ב) דאמר שמואל גמר בלבו לר"ך שילויא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים ומוסבין עליה דשמואל מברייתא, וקשה למ"ל קרא להכי תיטוק לי' דנדרים שבלב לא הוי דברים בכל מקום [ודמוק לומר דהוא מרבינן לה מכלל אשר יבטא האדם דכיון דנדרים שבלב אינם כלום אינם מתרבים מה], אע"כ דאע"ג דכלל מקום דברים שבלב אינן דברים מכל מקום בנדרים הוי אמינא דבני בכו מטעם הג"ל ולהכי אלטריר קרא דלבעט בשפתים לגלוי דבעינן דיבור דוקא ולא בני ברצון הלב לחוד. ואף שכתבתי התם בספרי דנדרים" לא מהני דברים שבלב אפילו עם אומדנא המוכיחה על מחשבתו משום דעדיין אין זה ביטוי שפתים ממש, וא"כ י"ל דמפ"ה לא אלטריר קרא דלבעט בשפתים להורות דגם באומדנא דמכח לא בני אע"ג דבעלמא כה"ג הוי דברים, מ"מ על שמואל מיהא קשה דמירי בגמר לב לחוד בלא אומדנא ואפ"ה הולך לקרא, אע"כ כמ"ש דנדרים שאני. איברא דלש"י הרשג"א ז"ל דכח"ר שאין הדברים שבלב סותרין לשום דבר הוו דברים גם בעלמא אין רא"י מכאן דנדרים שאני משאר מילי, אבל לש"י זו הן לא הולרכו כלל לרא"י שהרי גם בשאר מילי נמי מועיל כה"ג, ברם אן אליבא דהר"ן קיימין ולפינו יבואר שהר"ן חולק בזה על הרשג"א:

ב' ומש"כ כח"ר דאף למירון הראשון, שברשג"א שמיאן בזה ותיירן שחיד הוי כאלו אחר בפיו כל הענין הוא רק לענין נדר לבתר דריבתה תורה בעיני שפתים דוקא אבל לענין הקמה שאין אנו לריכין בה לביטוי גם דברים שבלב יועילו אחרי ש"כס באין לסחור שום דבר, הגם איתחיו לי דכנס כח"ר לדברים אלו במתרו לומר דלכו"ע סברתו של הרשג"א קיימת דכל שאין הדברים שבלב באין לסחור הוו דברים ורולה ליישב דברי הר"ן גם לש"י, אבל באמת אינו כן ובודאי שיהא זו לאו דכו"ע היא. הן אהנס ש"כ"ג גם התוס' שבועות (דף כ"ג ע"א) דה דילמא) אבל איכא מרבוותא דפליגי עלה. דהר"ן הפ"ק דפסחים הקשה לתא אמרין בביטול חזן דמבעלו בלבו והוי והרי ביטול מטעם הפקר הוא והפקר כה"ג לא מהני דנדרים שבלב אינן דברים, והתם הרי אינם באין לסחור שום דבר ואפ"ה ס"ל להר"ן שאין דברים, וראיתי במחנה אפרים הל' נדרים (סי' ו') ש"כ שהרמב"ן והרא"ש והר"ן לא ס"ל בזה כהתוס' דמחשבת חתא דמירט לקושיא התוס' שבועות בדף כ"ו מנדרין: להר"ן בו שלא כח"י התוס', איברא דהמח"א חזר ודחה רא"י זו. ורלה להשוות דעת רבוותא אלו עם דעת התוס' והרשג"א, אבל כבר הראינו לעיל דהר"ן בודאי פליג בזה על הרשג"א, וכן נראה דהרמב"ן נמי פליג עליו דהרישג"א בחי' לקידושין (דף מ"ב ע"ב) כתב משם הרמב"ן דמחשבת דשלימות יד אינה מחשבה ממש אלא דיבור ומשום שא"ל להשיע לאזינו קרי לה מחשבה ומביא רא"י לזה מדאמרין בני חזן מבעלו בלבו דיו וילא דוקא בלבו ממש אלא לומר שאינו מוילא בשפתיו, ונראה ברור דהא דפסיקא לי' להרמב"ן דהתם אין הכוונה בלבו ממש הוא משום קושיית הר"ן דהוי דברים שבלב ולכן הכריח. דלאו בלבו ממש הוא אלא שא"ל להשיע לאזינו, וזה נפקא מכלל דברים שבלב כמבואר ברא"ש בפירושו לנדרים (דף ע"ח ע"ב). בשם הרא"י מומין דזה מהני גם בהפדה, וא"כ מוכח דס"ל דגם כה"ג שלישי סותרין לשום דבר נמי לא הוו דברים, ומבאר מזה דמה שרלה המח"א להשוות הדעות יס מקום רק להרא"ש אבל הרמב"ן והר"ן בודאי פליגי בזה על הרשג"א כמ"ש עכ"פ הרינו רואין שהר"ן גופי' פליג בסברא זו על הרשג"א וס"ל דגם באין סותרין נמי לא הוו דברים, וא"כ נפלו דברי כח"ר ביישוב דברי הר"ן על יסוד זה והדרא קושיא לדוכתה למה מהני הקמה בלב, ועדיין הוא לר"ך למודעי דהקמה שני משאר מילי כמ"ש:

ג' ומה שסיים כח"ר דהפדה שאני ולא מהניא בלב גם להרשג"א לפי שבה לסחור את המחשבה אין דברים שבלב מועילים כלל, במחכ"מ אין זה נכון אליבא דהרשג"א דאיכו קאמר רק דסותרין את פיו או מעשיו של עמלו או לא הוו דברים אבל כל

כמש"ל, אם לא שנדחם כמ"ש בדרך השני. ומכאן ראי' נמי לדבריו בסוף אות ג' שכתבו דמדברי הרא"ם בשמ"ק בדף ע"ט שכתב דברייתא דהפר בלבו אינו מופר דרבנן היא אין ראי' דסבר כש' הרשב"א דבאין סותרין שום דבר דברים שבלב הוו דברים ומשום מהני מדאורייתא הורה ספרה בלב ד"ל דעמ"י הוא משום דהוקש הפרה להקמה, דמדברי הרא"ם שאלו עסקין בן מוכח דפליג על הרשב"א בזה, דהקשה דמיהני בלדקה מחשבה מטעם נדיב לב כהקדש ולמה האריך לזה חיפוק ל' דעלמא נמי הוו דברים לפי שאין באין לסתור, אלא ודאי דפליג על הרשב"א ובעלמא לא מהני ורק בלדקה הוא דמהני מטעם נדיב לב, ומשום"ה לא פריך נמי הרא"ם אפאה דאיתניא בש"ס קודם אלא אלדקה. מיהו איכא למידחי דהוארך לטעמא דנדיב לב משום דלדקה ענין נדר היא ודרשין נמי בפ"ק דלדקה וכתב ב' נושא שפתיך תשמור, ולהכי הוה בעינן בה ביטוי שפתיים דוקא כמבואר ברא"ש פ"ק דתענית (סי' יג), אלא דמטעמא דנדיב לב מדמינן לה להקדש. ולפי' גם בפאה י"ל הכי דדרשין נמי מעמך זה לקט שכחה ופאה ואפשר דיינינן בה ג"כ מטעם נדיב לב. ומשום"ה אין להסתייע גם מכל הכי ברובתא שהביא הרמ"א ביו"ד (סי' רנ"ח סי"ג) שכולם כתבו דלדקה סגי בגמר לב משום נדיב לב, ד"ל דהארכו לזה מטעם הנ"ל. אולם בלשון הרא"ש פ"ק דתענית ל"ע קל"ה, ועיין במהרי"ק שורש קי"ט ענף ו', [וכרמ"א נסמן בטעות שורש קס"ה]:

וצ"ל ליישוב כל הנ"ל וביאור ענין ידות נדרים, ובידות לא בעינן לדעת דוקא את מחשבתו שכן הוא שחשב לניירות אלא דכיון דגלי קרא דיד מהני אלו תופסין שמסתמא כך היתה מחשבתו, והא דאמרינן בנייר דקאמר בלבו לאו דוקא אלא תופסין שך אמר בלבו, [ואפשר דגם במכחש לא מהני באופן דלא מהני מכחש לדיבור גמור, עיי' ברמב"ן ובמח"א הלכות נדרים (סי' ו') ועוד], ולא מיבעי לדעת הראשונים דסברי שיד כולל בחובו כל ענין הגדר בפירוש אלא אפילו לדעת הרשב"א דנשאר דברים שבלב במקל מ"מ ל"ל שדיבורו כולל מיהא בחובו דרך הודעה וגילוי דעת את המוכן שהוא מקבל עכשיו ניירות בלבו, דנהי דעיקר לשון קבלת ניירות אין כאן במולא שפתי וזה הוא מושב רק בלבו מ"מ כולל דיבורו בחובו את ההודעה וגילוי הדעת שבלבו הוא מקבל עליו עכשיו ניירות בדרך הראוי', והוי כמו שאמר בפירוש הו' יודעים שאני מקבל עלי עכשיו ניירות בלבי. וזהו דגלי קרא דירות, דאף שיש לפרש דיבורו בדרך רחוק דאחא בתענית או לפוטרו מקרבנותיו קאמר ואין כאן לא ביטוי ניירות אלא הראשונים ולא סיפור קבלת ניירות בלב להרשב"א, מכל מקום כיון שמוכח יותר דאחא בניירות קאמר תפסין בדרך ודאי ללד זה ומוכח מדיובורו שהוא כמגלה מחשבתו שחשב עכשיו בלבו קבלת ניירות, ועיי' בראשונים ריש נדרים וביותר ביאור בחי' המחירי שם. וכיון שדיבורו מלד עלאזו אין בו לשון קבלת ניירות אלא שמגלה דיבורו את מחשבתו, נמלא שאין ניירותו יכולה לחול מלד דיבורו לחוד אלא מלד מחשבתו, דמי למי שאומר שאתמול קיבל עליו ניירות שאין הדיבור של עכשיו עושה ניירות אלא דיבורו של אתמול, ולפיכך הוכיח מזה הרשב"א ז"ל דדברים שבלב שאין סותרין שום דבר הוו דברים בכ"מ. ובנוגע לביטוי שפתיים דבעינן בנדרים ז"ל כמ"ס דגלי קרא דגם זה בביטוי, כיון דבאחא שעה שהוא מקבל עליו את הניירות בלבו הוא מגלה בביטוי פיו את מחשבתו. תחילת הדברים בקלרה, דמיוש דירות הוא דאף שיש לפרש דיבורו בדרך רחוק שלא לגדר תפסין ל' ללשון נדר אם מוכיח יותר קרוב לזה, ולבאר דתפסין שהוא לשון נדר כולל הוא בחובו כל ביטוי הגדר וכל מלד דיבורו לשאר הראשונים, ולהרשב"א אין זה עדיין לשון קבלת נדר אלא סיפור והודעה שגור עכשיו בלבו וחלות הגדר הוא מלד דברים שבלב, ולדיד' גלי קרא בזה עוד דבר שני דביטוי קלוש כזה סגי בנדרים. והשתא סרו כל המעשקים, דנמלא דהא דיינינן לה למחשבת לבו שנתכין לניירות הוא ג"כ רק מלד דין סיד דגלי קרא שנתכין דיבורו לניירות ולא לדבר אחר ועל פיו נדע מחשבתו. והלכך איבעיא לן שפיר בפאה ולדקה

השאר נשאר ברית אלא דקשיא לן רק דמ"מ דברים שבלב נינהו שאין דברים בכ"מ, איך מדברי הרשב"א גופי' מוכח כהחלטה דבריו אלו דא"ל ביטוי על השאר אליב' מעיקרא, ואף דמשאר הראשונים נמי מוכח לכאורה הכי, מדהקשו מזה רק על דברים שבלב הא אי לאו הכי הוה ניחא להו ואמאי הרי לריך ביטוי שפתיים דוקא וזה אינו ביטוי אפילו אח"ל דהוי דברים ללא עדיפי מדברים שבלב עם אומדנא דמוכח דלא מהני בנדרים כמש"ל, י"ל דבקשייתם דהוה סברי שאין ביד דיבור גמור אה"נ דהוה מוכרח לומר כן דסגי בביטוי על המקל והוקשה להם רק מדברים שבלב אבל לבתר דמתר' דהיך כולל בחובו כל הדיבור ממילא י"ל שצריכין ביטוי על כל הגדר, משא"כ להרשב"א דמסיק באחא דיד כולל בחובו רק מקל הדיבור בודאי מוכח דא"ל ביטוי על השאר וכמ"ס:

ה' אולם השגתו על סוף דברי דאין ללמוד מנדרים כו' במקומה עומדת דלפי דברי הא"ך מספקא ל' להשי"ם לומר דיש יד לקידושין ואיך והרי ישארו דברים שבלב. ובאחא גם אנכי לא קבעתי מסמרות בדברי כאשר אמרתי עם הספר דמיושב רק קל"ה והבאתי רק דרך הערה בסוגר ובכתי' סימתי שהגדר ל"ע אלא שדפוס נשט, בשגם שכל הראשונים בודאי לא סברי הכי מדתירו באופנים אחרים ורק דרך יחיד בחרתי ל' אף בכ"ז מכין שבלב לידכך ועל מדובה זו ישנתי עדיין יש מלין אתי להגלל מקף השנה זו:

דהנה דברי הרשב"א ז"ל שפתיים דבירות נשאר דברים שבלב נראה שבטוין על הא דאמרינן בריש מיר (דף ב"ע ב') ודילמא לפוטרו מקרבנותיו קאמר דקאמר בלבו, יעוי' במפרש ובתוס' שם. והדבר לריך תלמוד דקרינן ל' יד מוכיח ומ"מ לריכין גם לדברים שבלב, מ"מ"כ אם יש לפרש דיבורו דלפוטרו מקרבנותיו קאמר איך אין זה יד מוכיח ואם הוא יד מוכיח איך לא לפרשו לענין אחר ואמאי לריכין גם לדברים שבלב, ולכן לריך ביאור מהו אופיין וענין של ידות נדרים. וביותר יש לתמוה על ש' הרשב"א דדברים שבלב שאין סותרין הוו דברים לכל מילי מהא דאיבעיא לן התם בנדרים אם יש יד לפאה או לא ולדברי הרשב"א ז"ל דמלד דברים שבלב דיינינן ל' ליד ובדקאמר בלבו איך למ"ל בפאה ליד כלל חיפוק לן דמיהו פאה מלד דברים שבלב שהרי אינן סותרין לשום דבר. וכן תקשה אליבא דר"ע מהא דאיבעיא לן בתר הכי אם יש יד ללדקה, והרי דעת הרבה ראשונים דלדקה בגמר לב סגי כמו בקדשים כמ"ס הרמ"א ביו"ד (ס"ח רנ"ח) ובח"מ (סי' רי"ב ס"ח), וא"כ דל ידות מהכא איכא גמר לב. ואף ד"ל דמשום"ה לא מהניא המחשבה משום דגמר בלבו להויתא בשפתי ובה"ג לא מהני המחשבה אפי' בתרומה וקדשים כמו שכתבתי בספרי סי' ט"ז אות י"ג, וכ"כ הטו"א הבאתי בהשמות והארכתי שם בזה, מ"מ אין זה מעלה ארוכה דכבר כתבתי בספרי שם סעיף ט"ז אות ג' דנכראה מסביר דהא דגמר בלבו להויתא בשפתי לריך להויתא אינו משום דקפיד שיחול ההקדש או התרומה ע"י דיבור דוקא והו"א מחשבתו כמאן דליחא, אלא דמכיון דגמר בלבו להויתא בשפתי נמלא שכל זמן שלא הויתא עדיין בשפתי אין כאן אפילו מחשבה בגמר לב שהרי עדיין לא נתקיימה גם מחשבתו, אבל לבתר הכי שהויתא כבר בשפתי ונתקיימה מחשבתו חלו התרומה וההקדש גם ע"י הדיבור וגם ע"י המחשבה, ועיי' מה שכתבתי בהשמות שם, וא"כ ה"נ כיון שהויתא בשפתי את הדי' כרענו חלה כבר הלדקה והפאה גם מלד המחשבה, דא"כ דהדיבור בעלמא לא מהני להך גיסא דאיבעיא דאין יד לפאה וללדקה מ"מ הרי נתקיימה כבר מחשבתו מיהא להויתא פה כו' ושפיר יחול מלד המחשבה מיהא. ועוד י"ל דדיבור כזה שאינו מושל מלד עלאזו לפי שאינו דיבור שלם אולי לא שייך ללון בגמר בלבו להויתא בשפתי לענין שלא מושל המחשבה שהרי לא גמר בלבו מעולם להויתא דיבור שלם המושל. ומלאתי שכבר עמד הרא"ם בשמ"ק נדרים (דף ו'). בקשייתו על איבעיא דיש יד ללדקה דחיפוק לן מלד מחשבתו, ומזה ראי' לסברתנו הנ"ל דהיכא דגמר בלבו להויתא בשפתי חל גם מלד המחשבה דא"כ לא הקשה מיד

דאמר מטבע ז' ללדקה אחייליה להנפוקי בלדקה, ויעווי
בחי ר' חיים הלוי הלי מכירה פכ"צ הלי"ן, וזהו
דאיבעיא להו אי יש יד ללדקה ואיילא ללדקה אפלא או
אין יד וזהו דמחי מדין מחשבה מ"מ אינו אלא חיוב
לדקה אגבא אכל לא חייל על החפלא, ושוב מלחי בסי
אבני נזר יו"ד סי' ש"ו אות ה' שחי' כן, וזה מיושב גם
הקושיא אחי צעי בחטאת לדין ידות.

ולפי"ז ניחא נמי מה דבחרמי צעי לדין כינויים אף
להר"ש איירי בחרמי גבול דמהו בלב,
ומשום דאי בוי רק מחמת לבו לא חייל אלא נדר אגבא,
אכל לא חיילא קדושת דמים אפלא, ורק מחמת דין
כינויים דהוי דיבור חל דין קדושת דמים בחפלא.

ו. ריש לומר עוד בזה דהנה יש לדקדק בדברי הר"ש
שעמד בזה דעני לחידוש דידות ולא מהני
משום לב, וביאר דזה משום דנדרים לא מהני בלב, אחי
נער עד סיפא דמתני דאיירי גבי ידות, ולמה לא ביאר
זה ברישא דמתני גבי כינויי נדרים דמה דעני לדין
כינויי נדרים הוא משום דנדרים לא מהני בלב, והנראה
בזה דהנה יש לחקור בחידוש דין ידות, אם הביאור בזה
הוא דהתורה נחנה ליד דין דיבור גמור ואפי' אם בלבו
לא יחשוב לנדר ג"כ יבא נדר אם רק יודע דמשמעות
דיבורו הוא נדר ואמר כן לשם משמעות נדר, [דכלל זה
הוי כקורא בחורה (יעווי בירושלמי ריש נזיר) או כנחמין
לומר לזה ואמר לזה], ואף דלא חשב בלבו לנדר הוי
דברים שבלב ואינם דברים, [וכן ראינו שכי' בסי' אבני נזר
יו"ד הלי' שבעות סי' ש"ו אות כ"ט], או דימא דחידוש
דין יד הוא דגם ע"י יד מתקיים דין דלבעא בשפתיים,
אכל מ"מ אין בזה דיבור של נדר ורק דכבה"ג מהני
מחשבת לבו לעשות נדר, ולפי"ז אם חשב בלבו שלא יבא
נדר לא הוי נדר, ולא דמי לדיבור גמור דאפי' חשב בלבו
שלא יבא נדר ג"כ הוי נדר דדברים שבלב לא הוו דברים
וכדאי' בגדרים דכ"ח א' גבי נדרים לאנסים, ויעווי בסי'
זכר יחזק סי' כ"א אות ג' שכי' כן דבירות מחשבה היא
דמהני לאשווי נדר, וכן משמע מקושיית הראשונים [יעווי
ברש"ב"א קידושין ד"ט שהקשו מהא דאבא ומיר עובר
לפניו דדברים שבלב הוו דברים, והרי דלריך עכ"פ שיהא
בלבו לעשות נזירות, וכן משמע ברמב"ם הלי' נזירות דלריך
שיגמור בלבו, ולפי"ז ניחא מה דהקשה הר"ש דיועיל
משום לב רק גבי ידות ולא גבי כינויים, ומשום דכינויים
איכא ליימר דהנפק"מ בזה דכינויים הוי דיבור הוא
לענין אי בלבו חשב שלא יבא נדר דמאד לבו אין כאן נדר
דבא חשב שלא יבא נדר ורק משום דכינויים הוי דיבור
חל הגדר מכה פיו, אכל בידות דאי לא חשב לנדר לא חל
הגדר, ואיירי מתני' בהכרח היכא דחישב בלבו שיהא נדר
ובזה שפיר הדין הר"ש דיועיל מחמת לבו ותי' דבגדרים

עוד הקשו על הר"ש מהא דלקמן ד"ז א' דאיבעיא להו
אי יש יד ללדקה, והא הר"ש דעתו במה' תענית
בפסקיו פ"ק סי' י"ג דלדקה מחשבה מהני וא"כ הא לא
לריך לדין ידות, וכבר הדין כן בשיטת"ק שם ותי' דמחשבה
מהני רק בגמר בדעתו שלא יתחרט יעו"ש, אכל על
הר"ש קשה, [ומיהו בתי' הר"ש ריש כלל י"ג הובא
בטור ח"מ סי' רי"ז חזר בו וס"ל דגם בגדרי ללדקה לריך
דיבור, ויעווי באבני נזר יו"ד סי' רנ"ב שכי' דיתכן
דהר"ש צפי' בסוגיין ס"ל דמיון זה אי ללדקה מהני בלב
או לריך דיבור תלוי בספק הגמי' אי יש יד ללדקה דאי יש
יד ללדקה והיינו דהקש ללדקה להקדש מהני גם ללדקה
בלב, ואי אין יד ללדקה לא מהני ללדקה בלב, ויעו"ש מה
שישע עפ"י דלא קשה על פי' הר"ש מהא דמיעביא
להגמי' אי יש יד ללדקה, ומשום דאי אין יד ללדקה לא
יועיל גם מחמת לבו דלא זה ללדקה לא מהני בלב,
[ויעו"ש בשיטת"ק שהדין ג"כ בזה דלא אמר לחטאתי
ואמר חטאת סתם דמדיני לה בגדרים ד"ו לדין ידות ולמה
לא מהני מטעם מחשבה, ותי' שם משו"ש, אכל כנראה
כוונתו דדין נדיב לב דמהני מחשבה אינה אלא בגדרים
ונדבות, וכן הוא ברמב"ם פ"ד ממע"ק הלי"ז שכי' שם
וה"ל "בגדרים ונדבות" א"ל להוציא בשפתי' אלא אם גמר
בלבו ולא הוציא בשפתי' כלום חייב וכו' שנא' כל נדיב לבו
וכו' עכ"ל], ועי' בסי' קרן אורה שעמד בזה.

והנראה בזה על פי מה שדקדקו האחרונים (עי' זכר
יחזק סי' נא) מלי' הרמב"ם פ"ד ממע"ק
הלי"ז דמחשבה בקדשים לא מהני אלא לענין דנעשה נדר
אגבא דחייב להביא קרבן, ואפי' כשגמר בלבו דזו לקרבן
נעשה רק נדר אגבא, אכל לאשווי חלות הקדש וחלות
קרבן לא מהני מחשבה, [דהרמב"ם כ' שם בלשוננו גמר
בלבו שזו עולה וכו' הרי זה חייב להביא], ועפ"י י"ל צעי'
הר"ש דזה ה' פשיטא להגמי' דאף אי אין יד ללדקה נמי
יש עליו חיוב ללדקה מחמת לבו כיון דלדקה חלה בלב, ורק
דמ"מ מספקא להגמי' אי יש יד ללדקה וחל הלדקה מחמת
פיו או דימא דאין יד ללדקה ואין הלדקה חל אלא מחמת
לב, והנפק"מ בספק זה אי חל מחמת לבו או מחמת פיו
הוא לענין אי חל התפסת ללדקה בחפץ או דהוי רק חיוב
על הגבא דמחמת לבו חל רק על הגבא ומחמת פיו חל
גם על החפץ, ויש נפק"מ לדינא אי הגדר ללדקה חל על
החפלא או דהוי רק חיוב על הגבא ליתן חפץ זה ללדקה,
דהנה בגמרא ומה הא פסק הרמ"א בתי' מ"ח דלא מויליין
מהיורשים ודלא כהב"י, ועי' בנתיב"מ דבאמר סלע זה
ודאי חייבים היורשים, וביאור הדברים הוא דאפי' אי
בלדקה לא אמרי' אמירתו לגבול כמסירתו להדיעו ולא
נעשה ממון עניים, מ"מ היכא דנדר על חפץ זה ללדקה
חיילא התפסת ללדקה בחפלא וכלשון רב האי גאון
בתשובה המובאת בבבלי המאור ריש פרק דו"ה "מאלתר

ובשבושות, דהא הירושלמי קם לעיל מינה מביא דקרא לרבות כינויים בנדריים ובשבושות כמו שכתבנו למעלה סוף אות ד', ומינה הוכחנו דאית בנדריים ובשבושות תורת לשון, ע"כ קבע הירושלמי דין זה על לשון שבה לעצמו רק בנזירות ולא בנדריים ובשבושות.

ח) ובחילוק זה יתחלק דין הכינויים למ"ד לשון שבה להם חכמים, בין נדרים ושבושות לבין נזירות, בנדריים ושבושות דאית בהו תורת לשון יהיה דין הכינויים מדרבנן, ובנזירות יהיה דין הכינויים לאוריינתא. ובה מיושבת ברחבה דעת הרא"ש שהקשיו סתירת דבריו מפירושו בדף י' ע"א במכילתין שכתב דכינויים למ"ד לשון שבה להם חכמים או דרבנן, למש"כ בריש נזיר דכינויים להך מ"ד או לאוריינתא. דבנזיר דבר הרא"ש לענין כינויי נזירות דהנהו או לאוריינתא, ובמכילתין איירי לענין נדרים ושבושות דלא או אלא מדרבנן.

ומיושב היטב בזה מה דבסוגיא נדריים ג' ע"א מקשי בגמרא, הניחא למאן דאמר כינויין לשון נכרים הן אלא למאן דאמר לשון שבה להן חכמים להיות טורד בו מאי איכא למימר, ועי"ש בר"ן ובתוס' מה שפירשו, ולפי דבריהם עדיין תקשה סתירת

הסוגיות, אמאי לא הקשה הגמרא כן גם בנזיר. ולדבריו אחי שפיר, דגבי נדרים דלשון שבה חכמים או מדרבנן, שפיר מקשה הגמרא איך שייך שיתחיל התנא בכינויים שהם רק מדרבנן. אבל לגבי נזירות שמועילים כינויים להך מ"ד מה"ת, שפיר אקדים התנא כינויים לידות דאחיין מדקרא.

אמנם מה שצומד לנגדנו הוא לשון הרא"ש במכילתין ג' ע"א, שכתב דגרסינ בגמרא רק נזיר להזיר לעשות ידות נזירות כנזירות, ואילו כינויי נזירות כדי נסבה דלמאן דאמר לשון שבה להם חכמים או מדרבנן. אבל באמת ז"ל דאין מזה סתירה למש"כ בריש נזיר דהנזירות ע"י כינויים חלה מדאוריינתא אף למ"ד לשון שבה להם חכמים, דהתם במסכת נזיר איירי לענין חלות הנזירות דדאחי חייל מדאוריינתא וכמשנ"ת, ואילו הכא בנדריים לא בא לומר דלא או נדר נזירות מן התורה, רק דהלשון הא היא דרבנן וא"א לומר דקרא אחי לרבות אלו הכינויים. מיהו מה שהבאנו למעלה מלשון הרא"ש בנדריים י' ע"א, דלמ"ד לשון שבה להם חכמים כינויי נדרים ושבושות דרבנן, התם אין לפרש בדרך זה דכוונתו רק על לשון הנזירות ולא על חלות הנזירות, דמשמע התם בהדיא דלהך מ"ד כל איסור הגדר והשבושה שעי" כינוי הוא רק מדרבנן, עי"ש.

ב

שיטת התוס' בכינויים למ"ד לשון שבה להם חכמים וגדר ידות דחילי ע"י כוונת הנזיר

דין זה על כינויים הוא דין חדש, שיכולים הנדרים לחול באופן זה שאין בהם לשון נדר, וחלותם היא מכח הכוונה שדברורו. **ומסתבר** שהתוס' פירשו כן בדיון ידות ומהתם ילפינן לה להבא, דהתם נמי הא דמשוינן לה ליד להיות נדר, לפירוש התוס', הוא מכח זה שדבור היד מוכיח על כוונתו של הנזיר לנדר. אולם באמת יש מקום לדון בזה, דהיה נראה לפרש בדיון ידות שהחידוש שבתלותם אינו מכח כוונת הנזיר המתגלה על ידם, אלא מאחר שיש בידות תחלת לשון נדר, מקלת הלשון ענמה שיש ביד מוכיח על גמרו, והוי כאילו אמר את כל הלשון. אי נימא הכי שאין בידות שום חידוש דין שכוונת הנזיר בדבורו מועילה לחלות הנדר, אין ללמוד מידות לכינויים, שהכינויים הם דבור שאין בו שום לשון נדר ואין בהם הפלאת ולשון נזירות. וכן מוכח להדיא בפירוש הרא"ש במתני' שפירש כן בדיון הידות, עיין בלשון, ולהכי באמת ס"ל לקמן י' ע"א דכינויים למ"ד לשון שבה להם חכמים לא או אלא מדרבנן. אך התוס' פירשו בדיון הידות כמו שכתבנו, דמידות חזינן דכל דמוכח מתוך דבריו שיש בכוונתו לנדר, דבור כזה מהני שיחול הנדר ע"י הכוונה, ולהכי גם כינויים שבה להם חכמים מועילים לפי שיש ללמוד מהם על כוונתו. ויש להוכיח בפירוש התוס', דהא דבור הגדר והשבושה שיש ביד, אין בו לשון נדר ושבושה, ויש בו רק ענין הדבר שרואה לאסור עליו או לחייב את עצמו, אבל עיקר הלשון הלא הוא שם קרבן בנדר, שבושה או נזירות, וזה ליתא בידות, וא"כ הלשון

התוס' ט) כתבו בריש מכילתין בסוף ד"ה כל כינויי, ז"ל: ולמ"ד לשון שבה חכמים קשה, דה"נ כינויי דנזיר בדו חכמים, והכי יביא קרבן על לשון חכמים וכו'. ותיירו בהיריז אחרון: ועוד יש לומר, כיון שתקנו חכמים הני לישני, כוונת הנזיר לנדר גמור, וגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון, ע"כ לשון התוס'. ביאור דבריהם בזה שתלו את דין הכינוי בכוונת הנזיר, נראה, דבאמת לשון הכינוי בפני עצמו למ"ד לשון שבה להם חכמים אינו לשון נדר ונזירות, אלא כיון שתקנו חכמים הני לשונות לנזיר בהם, הרי חזינן מתוך הני לשונות שכוונתו לנדר ונזירות, וכונה זו מהניא שתחול הנזירות. ודבור כזה שיש ללמוד ממנו על כוונתו לנדר ונזירות, אע"פ שהוא בעצמו אינו מספיק להיות לשון נדר ונזירות, מכיון שע"י דבור זה מתבררת לנו כוונתו שרואה לנדר או לנזיר, חשיב דחילו ע"י פיו, וזה כוונת התוס' בזה שכתבו לתרץ דכוונת הנזיר לנדר גמור. ומה שהוכיחו התוס' ואמרו זגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון, זה בא לתרץ מה שהקשה להם על זה, דאיך מוכח מתוך לשונות שנתכוין לקבל על עצמו נזירות דאוריינתא בחיוב קרבן, הא כיון שלשונות אלו הם מתקנת חכמים שמה לא נתכוין אלא לקבל על עצמו נזירות דרבנן שאין בה קרבן. על זה תירו התוס', דמאחר שתקנו חכמים לנדר בדבור זה נזירות גמורה, הרי כוונתו הגמלת מתוך הדבור היא שגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון, היינו שנתכוין לנזירות לאוריינתא דומיא דנזירות חלה ע"י עיקר הלשון. ולפי זה

חסר בעיקרו, ועל כרחק הא דמהני היד הוא מלד הכוונה המוכחת, גם בלי לשון.

וראיתי בש"ד יו"ד סי' רל"ז סק"ב, שהביא בשם מהר"ם בתשובה, ז"ל: אם הזכיר השם בלשון לעז וכו', אפילו לא הזכיר בתחלת דבריו לשם שבועה, מועיל מטעם יד, עכ"ל הש"ך. והנה המעיין בלשון מהר"ם בתוך התשובה יראה כי יש לדון בזה אם טונתו לומר דהוי יד מאחר שאמר את השם בלשון לעז כמו שכתב הש"ך, או דהוי יד כיון דלא הזכיר לשון שבועה כלל, וס"ל כשיטת הרמב"ם דבעינן תרוייהו שם ולשון שבועה, ובלא"ה הוי יד. אולם כפי שפירש הש"ך דבריו, זה מפורש כמו שכתבנו, דהזכרת השם דבעינן בשבועה יס בה בודאי דין לשון ולריך ריבוי שמועיל הזכרת השם בשאר לשונות, אבל אפילו בלי ריבוי יועיל מדין יד. ואע"ג דשבועה בלא שם לא הויא יד לשבועה בשם, אבל אם אמר את השם בלשון לעז דמוכח מינה בהדיא דנשבע בשם השם, שפיר הוי יד לשבועה בשם.

(י) במכילתין ג' ע"א, דקאמר, דתנא מיפתח פתח ככינויין דאורייתא ברישא והדר מפרש ידות דליתין ליה מדרשא, מקשה בגמרא, הניחא למאן דאמר כינויין לשון נכרים הן אלא למ"ד לשון שבדו להן חכמים מאי איכא למימר. והוקשה להר"ן, הא להך מ"ד לשון שבדו להם חכמים הוו נמי כינויים דאורייתא. ולדבריו ניחא, דלר"ל דס"ל לשון שבדו להם חכמים הא דמהני כינויים הוא מדין ידות, וליכא למימר דהוו מפורשים יותר מידות ולהכי שפיר מקשה אליביה דהו"ל לתנא לשנות ידות ברישא, אבל לרבי יוחנן דכינויים לשון נכרים הם, סברה בגמרא דמהני או מטעם דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה, או מטעם דליפנין משבועת העדות ושבועת הפקדון ודללא כמו שנתבאר לעיל דגם למ"ד לשון נכרים מהני מדין ידות.

ולפי מה שיתבאר לקמן באות ט"ז דלשיטת התוס' הנהו כינויים דמתניתין כיון דהוו לשון הקדש שנתבשה דינם כלשון הקדש, שפיר חשיב להו דאורייתא בלא ריבוי, אבל שאר לשונות אה"נ דהוו רק מדין ידות.

(יא) במתני' דריש פרק ואלו נאמרין בכל לשון, חשיב התנא שבועת העדות ושבועת הפקדון מכלל הנאמרין בכל לשון ואין צריכין להיות בלשון הקדש דוקא. והקשו התוס' בשבועות ל"ט ע"א ד"ה ואלו נאמרין, תימה, דלא תני במתניתין שבועת הדיינין ושבועת ביטוי. לפי מה שנתבאר, משבועת ביטוי לא קשיא כלל, דתנא אינטריק ליה למיתני הנהו דאית בהו דין לשון, למלדו בלשון דבעינן ביה אית בה דינא דנאמרין בכל לשון, אבל

שבועת ביטוי דמהני בה ידות וחיילא בלא לשון שבועה כלל, זה לא הולך התנא ללמדנו, דלא גרעו שאר לשונות מידות, ולא בעינן לאחויי עלה מדין נאמרין בכל לשון. אולם שבועת העדות ושבועת הפקדון חלוקות הן בכמה דינים משבועת ביטוי, ומכלל הדינים שהן חלוקות משבועת ביטוי הוא דלא איתרבו בהו ידות, עיין ברא"ש בפ"ד דשבועות סי' כ"ד שםבואר בדבריו חילוק זה דשבועת ביטוי חיילא בלא שם ובלא כינוי דלא גרעא מידות, ובשבועת העדות ושבועת הפקדון בעינן שם או כינוי, אלמא דשבועת העדות ושבועת הפקדון לית בהו דינא דידות, להכי בעי תנא למיתנינהו במתני' דלאו נאמרין בכל לשון, וכמשנ"ת. כן לריך לפרש גם כשיטת הרבה ראשונים, עיין בר"ן שבועות ל"ה ע"ב, דס"ל דשבועת העדות ושבועת הפקדון בעי כינוי, וקשה, דאין קי"ל כחכמים דפליגי על רב חנינא בר אידי ולית להו גזירה קוה דאלה אלה למיקף מינה דבעינן שם בשבועת העדות, וגם א"א לומר דהויא בכלל שאר שבועות דבעי שם, דהא בשבועת ביטוי ס"ל דלא בעי שם, ול"ע, הא דבעינן כינוי בשבועת העדות ובשבועת הפקדון מנא להו. ולהג"ל ניחא, דבאמת בעינן שם גם בשבועת ביטוי, אלא דשבועת ביטוי חיילא בלא שם מדין יד, ושבועת העדות ושבועת הפקדון לית בהו דין ידות. עוד יש טעם אחר דלא יהנו ידות בשבועת העדות ובשבועת הפקדון, דהא מהני בהו מושבע מפי אחרים, ודין ידות מנינו רק במושבע מפי עצמו ולא במושבע מפי אחרים, וכיון דלא מהני בהו ידות אינטריק לתנא למיתנינהו דנאמרין בכל לשון, וכנ"ל.

(יב) התוס' בשבועות ל"ט ע"א הג"ל באות י"א, הקשו גם על שבועת הדיינים, אמאי לא חשב אותה התנא במשנה דלאו נאמרין בכל לשון. וזה קשה יותר, דהא לעיל מינה בדף ל"ח ע"ב מיימי בגמרא ברייתא דתניא בה להדיא שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה, ופירש רש"י, בכל לשון שהוא מבין בו, וקשיא אמאי לא תנייה גם תנא דמתניתין. ולפי מה שנתבאר באמת הא דתנייה בברייתא אתי שפיר, דשבועת הדיינין לא נתרבו בה ידות, דהחויב הוא רק על שבועה מפורשת. וראיה לזה, ממה שכתב הרא"ש בפ"ד דשבועות סי' כ"ד דשבועת ביטוי בלא שם מהני מדין ידות, ובשבועת הדיינין הא בעינן שם או כינוי כמבואר בריש פ"ז דשבועות, אלמא לא איתרבו בה ידות, לפיכך אינטריק ליה לתנא דברייתא למיתני דאיתרביא להיות מכלל הנאמרין בכל לשון. כדי ליישב את קושיית התוס' אפשר לומר בפשטות דאולי להכי לא תנייה תנא דמתניתין, לפי שדין שבועת הדיינין נלמד משבועת העדות ושבועת הפקדון, דכולהו בני חדא ביקתא נינהו כהך דינא דבעי שם אליבא דהראב"ד, וכן נראה שהיא דעת הרא"ש בשבועות שם.

זה דשבועות ביטוי נאמרין בכל לשון לא הוזכר בשום מקום במשנה. אבל לכל הראשונים שאינם מחלקים בין הכינויים המוזכרים במשנה לבין שאר לשונות הנכרים ניחא בפשיטות, דהא מפורש במשנה דכל כינויי שבועות כשבועות, הרי דנאמרין בכל לשון.

א. לפי מה שיתבאר לקמן אות ט"ז, דלשיטת התוס' הנהו כינויים דמתני' כיון דהוו לשון הקדש משובשת דינם כלשון הקדש ושפיר חשיב להו דאורייתא בלא ריבוי, י"ל דקושיית התוס' דליחשיב תנא נמי שבועת ביטוי בכלל הדברים הנאמרין בכל לשון היא רק לשיטתם, דהרי דין

דף ה:

כמה הערות כהקדמה לסוגיא דידות

(מא) **בסוגיא** דידות יש להקדים, דכל השאלה של יד הוא רק באופן שיש מקצת דיבור בלבד אבל באופן שאמר לשון גמור ורק הספק הוא איך לפרש בכוונת הנודר על זה יש לנו משנה (בדף יח:): דסתם נדרים להחמיר ופירושם ע"י הנודר מתקבל אפי' להקל.

הריטב"א כתב דהיכא דאיכא ב' ידות לנדר, נאמן הנודר לפרש את דבריו לאחד הצדדים אפילו אם היד השני הוא יד מוכיח דפרושם להקל.

יש לחקור בלשון שיש לו שני משמעויות, אם מצד ספק היו אסורים שתי הצדדים של הנדר בתורת ודאי, או דאינו אסור אלא בתורת ספק, ומשכחת לה באופן שלא חשב כלום אלא רק לפירוש שיפרשו חכמים בדבריו כמובא בתוס', ונראה דודאי יהיה אסור רק מה שמוכיח יותר מלשונו ותו לא.

עוד יש לחקור אם השאלה של שאינו מוכיח הוא רק באופן שאנו לא יודעים כלל

איך התכוון לנדר, או דאפילו באופן שיש יד מוכיח אבל כיון שיש לו ג"כ פירוש אחר אע"פ שהוא אינו מוכיח כבר זה שייך לידיים שאינן מוכיחות, ויש להביא ראיה לזה מפירוש היש מפרשים שמביא הר"ן (בדף ה: ד"ה אלא הכי, הנמשך מע"א) דאפילו לשמואל דסבר ידיים שאינן מוכיחות לא הויין ידיים, מכל מקום באומר מודרני ממך נאסר לענין דלא משתעינא בהדך שהוא מוכיח קצת אע"פ שאפשר שמתכוון גם להנאה, אמנם מפירוש הרא"ש משמע דאין לו דין יד כלל כיון שאינו מוכיח לזה יותר מלזה עיי"ש.

הנה כבר הבאנו לעיל (אות ח) שיש לחקור אם החידוש של ידות הוא דמהני מקצת דיבור כדיבור שלם, או דבעינן גם צירוף מחשבה של הנודר, ומהא דאמרין בסוגייתנו דאיכא בגט דין ידות מוכח דאין הפשט שבידות בעינן צירוף מחשבה, שהרי בגט בעינן ספר כריתות ולא מהני מחשבה, וא"כ על כרחך דהפשט של ידות הוא שמועיל מקצת דיבור כדיבור שלם.

נידון מהרי"ט ואבנ"מ אם יד מוכיח בעינן הוכחה

דווקא מדיבורו או מהני הוכחה גם מדבר אחר

דף ו.

(מב) **האבני** מלואים (ס"י כ"ז סק"ד) הביא שאלה בשם המהרי"ט בדין יד מוכיח אם צריך שיהיה מוכח מצד הלשון עצמו או דמהני גם אם הענין מוכיח, והמהרי"ט חוקר את זה באופן שהיה שידוכין ביניהם ואמר הרי את מקודשת ולא אמר לי, אי חשבינן ליה כידים מוכיחות כיון שהיתה משודכת לו או לא, וכתב דלא מהני במה שהיא משודכת לו כיון שהלשון אינו מוכיח

שהוא מקדשה אע"פ שיש הוכחה מצד דבר אחר, והביא ראיה לזה מהא דאמרין לקמן (דף ט.) כנודרי רשעים נדר בנזיר ובקרבת ובשבעה, ומפרש רש"י ז"ל דכולהו בהדי הדדי הוי כיון דאמר על הככר הריני, עלי, הימנו, פירוש הריני נזיר, עלי קרבן, הימנו שבועה שלא אוכל, ופריך בגמ' דילמא הימנו דאכילנא קאמר, ולכאורה אינו מוכן מה הקושיא של הגמרא הא ליכא לספוקי בהכי